

สภาพแวดล้อมในการก่อกำเนิดรัฐสภา ก่อนการปฏิวัติ 2475

การเตรียมสภาพแวดล้อมให้เหมาะสำหรับการก่อกำเนิดรัฐสภา หยุคซังกมาตั้งแต่ตอนปลายรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และตลอดรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว แต่ความสำคัญทางการเมืองของประชาชนทั่วไปเพิ่มสูงขึ้น ไม่ได้หยุคซังกตามไปด้วย และมีแนวโน้มจะแผ่ขยายวงกว้างออกไปทุกที แนวร่วมที่ก่อตัวขึ้น มาจากความไม่พอใจตัวบุคคลที่มีอำนาจในการปกครองเดิม เช่น พวกขุนนางผู้ใหญ่ และพวกราชวงศ์ต่าง ๆ เพราะบางคนก็ทำตัวไม่เหมาะสม ทำให้ความศรัทธาในสถาบันการปกครองลดลงตามไปด้วย การเตรียมงานพระราชทานรัฐธรรมนูญให้แก่ประชาชน มีการเตรียมงานปกครองท้องถิ่นที่เป็นพื้นฐานสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตยจนเป็นที่รู้จักกันอยู่ทั่วไป เพราะเมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จไปเสด็จพระเนตรที่ประเทศสหรัฐอเมริกา ก็ทรงให้สัมภาษณ์ แกนักหนังสือพิมพ์อเมริกันว่า พระองค์จะพระราชทานรัฐธรรมนูญ ให้แก่ประชาชนในเร็ววัน ดังที่หนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่งถึงกับดองภาพคือ เป็นบุรุษร่างเล็กสวมมงกุฎกำลังยื่นรัฐธรรมนูญให้แก่ราษฎรไทย ซึ่งเท่ากับประกาศว่า พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว จะพระราชทานรัฐธรรมนูญให้แก่ชาวไทยในไม่ช้า¹

จึงกล่าวได้ว่าแนวพระราชดำริที่จะพระราชทานรัฐธรรมนูญของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว และการเตรียมงานทางด้านพื้นฐานให้แก่ประชาชนของพระองค์นั้น

¹วิชัย ประสงค์สิท, แผ่นดินพระปกเกล้า (พระนคร: อักษรศาสตร์, 2505),

เป็นที่รู้กันดี แต่คณะราษฎรก็ยังคงทำการปฏิวัติ ถึงแม้จะไม่เสียเลือดเนื้อมากมายในการ
ทำปฏิวัติแต่ผลที่เกิดขึ้นในระยะต่อมาแตกต่างกัน ความไม่เข้าใจในแบบการปกครอง
แบบใหม่ของประชาชนมีอยู่ทั่วไป เพราะผู้ที่สนับสนุนการปฏิวัติก็ไม่ใช่ว่าต้องการเปลี่ยนแปลง
การปกครองทั้งหมด เพียงแต่ไม่มีความพอใจในความแตกต่างของฐานะ ระหว่าง
เชื้อพระวงศ์ ขุนนาง และประชาชนทั่วไปอย่างเห็นได้ชัดเท่านั้น บัจจุบันในการก่อกำเนิด
รัฐสภา ในระยะนั้นยังคงมีความไม่พร้อมอยู่อีกหลายประการคือ

ประการที่ 1 การที่ประชาชนมีความต้องการจะมีส่วนร่วมในการปกครอง

ในระยะนี้ความสำนึกทางการเมืองของประชาชนมีเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งมีสาเหตุ
มาจากความกดดันหลายด้านด้วยกันคือ

1. ความไม่พอใจในความเป็นอยู่ การเกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ทำให้ประ
ชาชนเดือดร้อน และหาว่าเป็นข้อบกพร่องที่รัฐบาลไม่สามารถจะแก้ไขได้ทั้ง ๆ ที่เป็น
ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก
2. พวกราชวงศ์ และขุนนาง ข้าราชการบางคนประพฤติตนไม่เหมาะสม เกิด
ความเลื่อมล้ำทางฐานะในสังคม ที่สะสมมาแต่รัชกาลก่อน ๆ
3. พวกเขาได้รับการศึกษาศึกษาจากต่างประเทศมีมากแล้ว และการศึกษาที่เข
ายออกไปมาจากผลของพระราชบัญญัติประถมศึกษาของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า
เจ้าอยู่หัว และพวกที่สำเร็จการศึกษามาจากต่างประเทศ
4. การปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองของประเทศต่าง ๆ ในระยะใกล้เคียง
กันเป็นตัวอย่าง

บัจจุบันต่าง ๆ เหล่านี้เป็นตัวส่งเสริมประการสำคัญที่ทำให้ประชาชนทั่วไป
หันไปถือถึงความสำคัญของตนเองขึ้นมาบ้าง ประกอบกับสถาบันการปกครองด้นกลอนมา

ตั้งแต่รัชกาลก่อนก่อนแล้ว กลุ่มที่ได้รับการศึกษา เป็นกลุ่มนำความคิดการเปลี่ยนแปลง
 ตั้งที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชบัญญัติการปกครองถึงพระยา
 กัลยาณไมตรีว่า

"... ความเคลื่อนไหวในความคิดประเภทนี้ชี้ให้เห็นสัญญาณอันแน่ชัดว่า วัน
 เวลาของการปกครองแบบผู้นำ ที่อำนาจลึทธิขาดแต่ผู้เดียวใกล้จะหมดลงไปทุกที..."¹

นอกจากนี้ก็มีบทความเรียกร้องให้มีรัฐสภาออกมาตามหน้าหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ
 อยู่เรื่อย ๆ เช่น สยามรีวิว ลงวันที่ 13 พฤศจิกายน 2470 ว่า "สภาราษฎรควรมีใน
 ประเทศสยามหรือไม่" นอกจากลงตามหนังสือพิมพ์แล้ว ก็มีผู้ทำหนังสือกราบบังคมทูล
 สนับสนุนให้พระราชทานรัฐธรรมนูญ เช่น นายภักดี นายไทยวา²

"นานาประเทศรู้สึกว่าการที่สยามก็มีไค้ก็นั่นเอง มีหูตากว้างพอที่จะแลดูโลก
 ไค้พยายามก้าวหน้าไปในทางเจริญโดยเต็มกำลัง อย่างประเทศเอกราชทั้งหลายในโลก
 มิไค้คงมายอยู่ในสิ่งที่พินสมัยแล้ว"

นอกจากนั้นในคำให้การของพระยาเทพหัสดินา เพื่อแกไขข้อกล่าวหาว่า ไค้สมคบ
 กับพวกนำเอกสารมีข้อความใส่ร้ายรัฐบาลว่าดำเนินการปกครองไปในทางคอมมิวนิสต์
 ตนเองมีความปรารถนาที่จะให้บริหารประเทศตามระบอบรัฐธรรมนูญเสมอ โดยกล่าวว่า³

¹ ก.จ.ช. ร.7 สบ. 2.47/32, บันทึกการปกครองพระราชหัตถเลขาของ
 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ถึงพระยา กัลยาณไมตรี (ลงวันที่ 23 กรกฎาคม
 2469) แปลโดย ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช.

² ก.จ.ช. ร.7 ม. 2.1/7, หนังสือกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้า
 เจ้าอยู่หัว ของนายภักดี นายไทย (ลงวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ.2468.)

³ ศรีกรุง วันศุกร์ที่ 12 ตุลาคม พ.ศ.2477.

ตั้งแต่เวลาเป็นนังก่อน วันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 จำเอยเองกับพระยาสุรศักดิ์ กับพระยาอนุวัติว่าที่ ไท่ทูลเกล้าถวายฎีกาขอพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ธิงวอนให้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานรัฐธรรมนูญ แก่ ประชาชนชาวสยาม

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ทรงตระหนักถึงความตองการนี้ จึง ทรงเตรียมงานอย่างคอบเป็นคอบไป เพื่อความพร้อมในการเปลี่ยนแปลง ก็เป็นที่พอใจ ของคนบางกลุ่ม ที่มีความตองการปฏิรูปมากกว่าปฏิวัติ เช่นกัน ดังใบนหนังสือพิมพ์เดลิเมต วันที่ 7 เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2471 กล่าวไว้ว่า

ชนชาวสยาม ใ้รับการปกครองม่อนด้นเป็นอย่งดีที่สุด จัดว่าทางการปกครอง ให้สิทธิเคินกาวหนา พดเมืองในประเทศไกลเคียง (คือสหรัฐมอญ และอินโดจีน ของฝรั่งเศส) และคเเหมือนมีความพอใจในอัตรภาพแห่งสิทธิที่ใ้รับลยนั้น คอบุ ๆ เคินดูจุกหมายแบบรัฐบาลปกครองตัวเอง (รัฐบาลปกครองควย การตั้งเสียงผู้แทน ราษฎร)¹

ความตองการที่จะเปลี่ยนแปลงการปกครอง เพื่อเข้าไปมีส่วนร่วมในการปกครอง ของประชาชนกลุ่มต่าง ๆ มีอยู่เป็นระยะ ๆ และเมื่อมีพวกหัวก้าวหน้า (คณะราษฎร) ทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองจึงมีผู้สนับสนุนมาก ประกอบกับพระบาทสมเด็จพระปกเกล้า เจ้าอยู่หัว ก็ทรงมีน้ำพระทัยนิยมการปกครองระบอบนี้อยู่บางพอสมควร จึงไม่ทรงขัดขวาง ทำให้การปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองของไทย ไม่ตองเสียเลือดเนื้อ ดังแถลงการณ์ ของกรมพระนครสวรรค์วรคองพิหิต ในวันที่ 24 มิถุนายน 2475 ว่า²

“ ด้วยความที่คณะราษฎร ได้ยึดอำนาจการปกครองแผ่นดินไว้โดยไ้มีความประสงค์ ขอใ้ใหญ่ที่จะใ้ประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดินนั้น

¹ ก.ช.ร. ร.7 ม. 26.4/10, มหาดไทย บทความตอง ๆ (26 ก.ค. 2469-5 ก.ค. 2470).

² กุหลาบ สายประดิษฐ์, เบื้องหลังการปฏิวัติ 2475 พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพฯ: บุรพาแดง 2518), ภาคผนวก ง.

ข้าพเจ้าขอไต่หนทาง ข้าราชการ และราษฎรทั้งหลายจงช่วยกันรักษาความสงบ
อย่าให้เสียเลือดเนื้อของคนไทยกันเอง โดยไม่จำเป็นเลย

ลงพระนาม บริพัตร
24 มิถุนายน 2475

เมื่อคณะราษฎรได้อำนาจแล้ว รัฐบาลที่เกิดขึ้นตามวิถีทางของรัฐธรรมนูญ
ไม่ได้เป็นตัวแทนของราษฎรที่แท้จริง ประกอบไปด้วยพรรคพวกของคณะผู้ก่อการ ความ
ไม่พอใจในวิถีทางการปกครองจึงยังคงอยู่ และในที่สุดก็เกิดการปฏิวัติ เปลี่ยนแปลงการ
ปกครองต่อมาอีกเรื่อย ๆ รัฐบาลก็ถูกยุบไม่สามารถปฏิบัติงานให้ต่อเนื่องกันได้

ประกาศที่ 2 การพัฒนาทางเศรษฐกิจกับการรวมตัวของกลุ่มผลประโยชน์

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นระยะที่เศรษฐกิจตก
ต่ำไม่เกิดการพัฒนาทางเศรษฐกิจใด ๆ ยังคงทำการเกษตรกรรมเลี้ยงตัวเองอยู่ เช่นเดิม
การลงทุนจากต่างประเทศมีน้อย เพราะประเทศต่าง ๆ ก็ประสบภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ
เช่นกันทั้งสิ้น การคุมอำนาจทางเศรษฐกิจของจีนยังคงอยู่ไม่เปลี่ยนแปลง แต่ในรัชสมัยนี้
ดำเนินนโยบายแตกต่างจากรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เพราะ
ทรงใช้วิธีการลดอุปถัมภ์ การกีดกันชาติ แทนที่จะแบ่งแยกออกกันที่แล้ว ๆ มา จะเห็นได้
จากราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวตอนหนึ่งว่า

"อันที่จริงไทยกับจีนนั้นตองนับว่าเป็นชาติที่เป็นพี่น้องกันโดยแท้ นอกจากนั้น
เลือดไทยกับเลือดจีน ไคผสมกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวจะตองนับว่าแยกกันไม่ออก..."¹

ถึงแม้ไทยจะเผชิญกับภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ แต่จะสังเกตดูได้ว่า การส่งเงิน
ไปเมืองจีนของคนจีนยังมีอยู่มากเสมอ และเป็นจำนวนมาก สกินเนอร์ กล่าววว่า

¹ป.พิศนาคะ รวบรวม, พระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทในพระบาท
สมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (พระนคร: ป.พิศนาคะการพิมพ์, 25๐7), หน้า 237-
238.

" คนจีนส่งเงินไปเมืองจีนโดยผ่านทางสำนักงานหรือร้านค้าที่รับบริการค้ำส่งเงิน ในกรุงเทพฯ หรือตามหัวเมืองสำคัญ ๆ ที่มีคนจีนอยู่หนาแน่น เงินนี้จะถูกส่งไปที่เมือง ซัวเถา และทางหัวเถาก็จะส่งต่อไปยังญาติพี่น้องของเจ้าของเงินอีกทอดหนึ่ง จาก ปี พ.ศ. 2470 - 2475 ชาวจีนส่งเงินไปเมืองจีนทั้งหมด เป็นจำนวนถึง 160 ล้านบาท¹ "

จะเห็นได้ว่าเป็นเงินจำนวนมากพอสมควร และสามารถนำมาพัฒนาประเทศ หรือช่วยเหลือกิจการอื่น ๆ ในระยะที่เศรษฐกิจตกต่ำนี้ได้มาก ถ้าไม่ถูกส่งออกไปนอก ประเทศ แม้พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว จะดำเนินวิธีการที่อ่อนโยนกับจีนใน ประเทศ แต่พระองค์ทรงหวังโดยสถานการณ์และพยายามกีดกันการอพยพเข้าเมืองของ พวกจีนที่จะเข้ามาใหม่ไว้ความว่า

"...เรื่องจีนเข้าเมืองไทยนี้ ฉันต้องยอมรับว่าฉันอยู่ในจำพวกที่เห็นว่าการปล่อยให้ จีนเข้ามาในประเทศไทย โดยไม่มีจำกัดอยู่เรื่อย ๆ ที่จะเป็นเหตุถึงแก่อันตราย ถึงแก่ประเทศสักวันหนึ่ง... ควรรักษาอุบายป้องกันบ้านเรือนของเราให้เป็นของเรา ตลอดไปเสียบัดนี้² "

ดังนั้นในวันที่ 11 กรกฎาคม 2470 รัฐบาลก็ประกาศใ้พระราชบัญญัติคนเข้า เมือง พ.ศ. 2470 ให้อำนาจในการกำหนดโควตาชาวต่างดาวเข้าเมือง ในแต่ละปี จำนวนจำกัด เชื้อทำการก็ตกกับคนเข้าเมืองแล้ว การรวมกลุ่มของจีนก็ยังคงมีอยู่ ระยะเวลา เองประชาชนทั่วไปของไทยเริ่มเห็นถึงความสำคัญในการรวมกลุ่มขึ้นมาบ้าง การให้ความ คิดในการรวมกลุ่มออกมาตามหน้าหนังสือพิมพ์ เช่น ในศรีกรุง ฉบับวันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ. 2417 เน้นหัวเรื่องไว้ว่า "สมาคมผู้ถูกคุกคามมีแล้วในประเทศอังกฤษ ผู้ถูกคุกคาม ภัยของสยามจะมีขึ้นมาบ้างไม่ไค้หรือ" โดยมีใจความตอนหนึ่งว่า

¹G. William Skinner, Chinese Society in Thailand p. 226.

²ก.จ.ช. ร.7 แผ่น 43 9/43, "พระราชหัตถเลขาบนแผ่นปะหน้านำส่งหนังสือ รายงานขอราชการ ของเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ที่ 487/12996 (ลงวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2470.)

“พูดถึงสมาคมต่าง ๆ ของคนไทยในเมืองไทยแล้ว ใหญ่สักเกิดมานะขึ้นว่า ทำไมจะมีขึ้นไต่ถึงยงเหมือนชาวต่างประเทศบางไม่ไต่เจียวหรือ? ที่มันงอยู่ไต่ก็มีแต่ สมาคมของผู้มีอำนาจวาสนา หรือของราชการเท่านั้น...”¹

ซึ่งนอกจากข้อความเหล่านี้แล้วผู้เขียนก็ยกเอาการอ้างสมาคมของผู้ถูกดูถูกดูเหยียด ในประเทศอังกฤษเป็นตัวอย่าง ว่าความประสงค์ของสมาคมคือ มีความหวังดีต่อกัน และ พยายามทำงานมาสู่กัน กับคอยเป็นปากช่วยให้รัฐบาลมีอิสระภาพทุก ๆ ส่วนจริง ๆ แล้ว กล่าวต่อไปว่า

“เมืองไทยเรา แม้จะมีสมาคมกรีกโครมไม่ไต่ ก็น่าจะมีขึ้นให้เป็นบรรดาศักดิ์ 1 ชั้น 2 ไปบ้าง เพื่อช่วยอำนาจของราชการให้แข็งแรงขึ้น”

การเสนอความเห็นและการเรียกร้องให้มีการรวมกลุ่มของไทยเริ่มปรากฏ ออกมา หลังจากได้รับความเดือดร้อนในการถูกดูถูกดูเหยียดแล้ว คือเมื่อความเดือดร้อนมา กระทบถึงตัวนั่นเอง การแสดงอำนาจของการรวมกลุ่มชาวจีนเกิดขึ้นในช่วงที่อีกครั้งหนึ่งที่จังหวัดพิษณุโลก คือราววันที่ 1 - 31 ธันวาคม 2473 ไต่มีการยุยงเดี่ยมสอนให้คนจีน บิดรำน และหยุดงานตามลัทธิ กวอมินตัง ในวันที่ 1 มกราคม 2473 ซึ่งชาวจีนในพิษณุโลก ก็พากันบิดรำน ทำความเดือดร้อน³ ไต่แก่คนไทย แต่ความสำนึกของคนไทยก็ยังไม่เกิด แนวคิดในการรวมกลุ่มตอรองขึ้นเลย แม้ชาวจีนจะแสดงอิทธิพลของการรวมกลุ่มมาหลาย ครั้งแล้วก็ตาม

¹ ศรีกรุง 1 มิถุนายน 2471.

² เรื่องเดียวกัน.

³ แผนกเก็บเอกสารกองกลาง สำนักปลัดกระทรวงศึกษาธิการ เอกสารเลขที่ 22 , แผนกการประเภทโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2472 ประกาศของกระทรวงธรรมการ (เดือน มีนาคม 2472.)

ในช่วงระยะเศรษฐกิจตกต่ำนี้ การพัฒนาทางถนนเศรษฐกิจของไทยเกิดขึ้นน้อย เพราะทุกคนได้รับความเดือดร้อนไปหมด รัฐบาลก็ไม่อาจแก้ปัญหาความว่างงานให้แก่คนในสังคมได้ ความไม่พอใจในสภาพเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการดำรงชีวิตประจำวันนี้เองทำให้ การปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครอง เกิดเร็วยิ่งขึ้น รัฐสภาที่เกิดขึ้นในสมัยต่อมาจึงขาดคุณสมบัติประโยชน์คอยเป็นรากฐานที่มั่นคงให้ความช่วยเหลือ รัฐสภาไทยที่เกิดขึ้นหลังการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองก็ไม่สามารถแก้ปัญหาเศรษฐกิจให้แก่ประเทศได้ และสาเหตุนี้ก็กลายเป็นปัจจัยในการทำปฏิวัติรัฐประหารต่อไป

ประการที่ 3 แนวความคิดเกี่ยวกับพรรคการเมือง

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำริว่า การปกครองในระบอบประชาธิปไตยโดยรัฐสภา จะทำให้ชาวจีนมีอำนาจเหนือการเมืองไทย ถึงแม้ว่าจะป้องกันโดยไม่ให้สิทธิทางการเมืองแก่คนจีน เขาก็มีอำนาจเหนือสภาการณ เพราะชาวจีนมีเงินมาก ในการก่อตั้งพรรคการเมือง การหาเสียงจะต้องพึ่งเงินทุนจากชาวจีนเท่านั้น แล้วก็จะต้องตอบแทนผลประโยชน์ให้บ้างตามสมควร ชาวจีนจะกลายเป็นผู้สั่งการให้แก่พรรคการเมืองไทย¹

แนวความคิดทางด้านพรรคการเมืองปรากฏอยู่น้อยมาก ส่วนมากจะแนะนำผ่านสื่อมวลชน ถึงเรื่องการรวมตัวเป็นกลุ่มผลประโยชน์ เพื่อเป็นการเตรียมงานในระยะแรกของการก่อตั้งพรรคการเมือง พรรคการเมืองที่แท้จริงหรือการที่พอจะมีการรวมกลุ่มพัฒนาไปสู่พรรคการเมืองได้ของประเทศไทย แทบจะไม่ปรากฏขึ้นเลย จนกระทั่งเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ปี พ.ศ. 2475 พรรคการเมืองจึงมีกำเนิดขึ้นมา ดังนั้น พรรคการเมืองไทย จึงปราศจากอุดมการณ์ เพราะไม่มีการพัฒนา ไม่มีการรวมกลุ่มหรือ

¹ ก.จ.ช. สบ. 2.47/32, บันทึกการปกครอง (23 ก.ค. - 1 ส.ค.

กลุ่มผลประโยชน์คอยช่วยเหลือ บางพรรคที่เกิดขึ้นระยะหลังก็ไม่มืบทบาทใด ๆ ในการเมืองเลย ส่วนมากพรรคการเมืองไทย จะเกิดขึ้นในระยะก่อนหน้าปีการเลือกตั้งเล็กน้อย และบางพรรคก็มีสมาชิกมาก บางพรรคก็มีสมาชิกน้อย หรือไม่มีเลย เช่น พรรครัฐบุรุษ¹ การปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองเกิดขึ้นตั้งแต่ 24 มิถุนายน พ.ศ.2475 แต่พระราชบัญญัติพรรคการเมืองฉบับแรกของไทยเกิดขึ้นในปี พ.ศ.2498

ดังที่กล่าวมาแล้วว่า การรวมกลุ่มของไทย หรือการจดทะเบียนก่อตั้งเป็นสมาคม สโมสร ก่อนหน้าการปฏิวัติส่วนใหญ่ ก็มีจุดประสงค์ไปในทางการบันเทิง เริงรมย์ต่าง ๆ ไม่มีวัตถุประสงค์ทางการเมืองเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย สมาคมแรกที่มีการรวมตัวตามลักษณะของพรรคการเมืองคือ "สมาคมคณะราษฎร"² ภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง รัฐบาลในสมัยของพระยามโนปกรณนิติธาดา ไม่อนุญาตให้มีการตั้งพรรคการเมืองใด ๆ ขึ้น โดยอ้างว่า

" สถานการณ์ทางการเมืองยังไม่อยู่ในสภาพเรียบร้อย เรื่องพรรคการเมืองเป็นวิธีใหม่ คนไทยส่วนมากยังไม่เข้าใจถึงวิธีการเล่นการเมืองระบบพรรค ดังนั้นถ้ายอมให้จัดตั้งพรรคการเมืองขึ้น เกรงว่าสมาชิกแต่ละพรรคจะเห็นแก่ประโยชน์ของพรรคตนเป็นส่วนใหญ่โดยไม่คำนึงถึงราษฎรส่วนรวม นอกจากนี้จะเป็นช่องทางให้ราษฎรเกิดความแตกแยกกระส่ำระสายไปเป็นก๊กเป็นเหล่า ตามลำนางคิ่งคั้นของพรรคการเมืองเหล่านั้น ในที่สุดก็แตกแยกกร้าวสามัคคี³ "

การกีดกันผู้สมัครเข้าพรรคการเมือง ทำให้ผู้ที่ได้รับการศึกษาหรือสนใจเกี่ยวกับเรื่อง

¹ เป็นพรรคหนึ่งในคราวเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ปี พ.ศ.2510.

² คณะกรรมการนิสิตคณะรัฐศาสตร์, พรรคการเมือง หนังสือประกอบงานนิทรรศการพรรคการเมือง (พระนคร: อักษรสัมพันธ์, 2517), หน้า 158.

³ เรื่องเดียวกัน หน้าเดียวกัน.

การเมืองการปกครองไม่พอใจ และขอก่อตั้งคณะกรรมการเมืองขึ้นมาบ้าง แต่ก็ไม่ได้รับคำอนุญาต ในปี พ.ศ. 2476 หลวงวิจิตรวาทการ¹ ขอดังสมาคมการเมือง ชื่อ "คณะชาติ" ขึ้น แต่คณะกรรมการไม่ยอมอนุญาต และต่อมาก็ถูกกล่าวหาว่าเป็นกบฏอีกด้วย²

การคุมอำนาจทางการเมืองไว้แต่เพียงผู้เดียวของคณะกรรมการ ทำให้พวกอื่น ๆ ไม่พอใจ และก่อการปฏิวัติขึ้นเรื่อย ๆ ในสมัยต่อมา ระบบการใช้พรรคการเมืองของไทย ก็ไม่ได้ผลเพราะไม่ได้ตั้งอยู่บนรากฐานของความเข้าใจของราษฎรผู้สนับสนุน พรรคการเมืองส่วนใหญ่ก็ไม่มีนโยบายที่แน่นอนเปลี่ยนไปตามสถานการณ์อยู่เรื่อย ๆ จึงมีส่วนทำให้รัฐสภาไทยค่อนข้างแตกแยกไปด้วย

ประการที่ 4 การสนับสนุนจากผู้นปกครองในบางกรณี ความมั่นคงและฐานะทางอำนาจของสถาบันอื่น ที่มีอยู่ในสังคมนอกเหนือไปจากรัฐสภา

ในสังคมไทยเป็นสังคมที่การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ต้องรออำนาจจากเบื้องบนบัญชา ดังนั้น การวางแผนเตรียมงาน หรือการเปลี่ยนระบบ จึงขึ้นอยู่กับสถาบันผู้ปกครองเป็นส่วนสำคัญ ถ้าผู้นปกครองไม่ให้ความสนับสนุน ทุกสิ่งทุกอย่างยังดำเนินต่อไปได้ยาก ในการกำเริบของรัฐสภาที่เช่นเดียวกัน ความคิดที่มีมาตั้งแต่รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แต่สถาบันผู้ปกครองไม่ได้ให้การสนับสนุนที่ต่อเนื่องกัน การพัฒนาความคิดจริงจึงไม่สำเร็จโดยเห็นวาทสภาพทางการเมือง สังคม และเศรษฐกิจของไทยยังไม่พร้อมที่จะมีการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครอง ถึงแม้จะมีการเรียกร้องจากสถาบันอื่น ๆ ก็ตาม แนวความคิดนี้จึงไม่ได้รับการพัฒนาไปตามระยะเวลา จนมาถึงสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เรียกร้องมานาน จึงได้รับการ

¹ วิจิตรวาทการ, หลวง, "คณะกรรมการเมือง" (กรุงเทพฯ: ไทยใหม่, 2475), หน้า 1 - 2.

² ใ้ผนทกั้บ สดร, รายงานการประชุ่บคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 41/2476 คณะชาติ เป็นกบฏ (10 พ.ย. 2476).

สนับสนุนให้มีการสร้างพื้นฐานแนวความคิดเกี่ยวกับสถาบันการปกครองใหม่ ๆ ขึ้น สถาบันการปกครองที่สามารถก่อให้เกิดสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ได้คือ

4.1 สถาบันพระมหากษัตริย์

องค์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ถึงแม้ว่าจะทรงได้รับการศึกษาวิชาการทหารมาก็ตาม แต่ทรงได้ศึกษาและรับความรู้สึกนึกคิดทางด้านประชาธิปไตยไว้อย่างเต็มที่ ทรงมีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะสานแนวความคิดในการเตรียมประชาชนเพื่อรับการเปลี่ยนแปลงต่อจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า ที่หยุดขงกไปในช่วงหลังของรัชกาล พระองค์สามารถคาดการณ์ล่วงหน้าต่าง ๆ ไว้ได้อย่างถูกต้อง แม้พระองค์จะไม่ได้เตรียมฝึกพระองค์ที่จะเป็นกษัตริย์มาก่อนก็ตาม พระราชกรณียกิจที่ทรงกระทำในช่วงเวลาดังที่ขึ้นครองราชย์ ก็ทำให้ทราบถึงแนวพระราชดำริ และนำพระทัยที่จะเตรียมพื้นฐานการปกครอง ในระบอบประชาธิปไตยของพระองค์ได้บางส่วน ซึ่งหากคณะราษฎรไม่ชิงทำการปฏิวัติเสียก่อน รอระยะเวลาดำเนินตามแผนงานที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเตรียมไว้ให้แล้ว การกำเนิดรัฐสภาไทยคงจะมีรากฐานของความเข้าใจงานและหน้าที่บางส่วนที่จะต้องทำของคนในสังคม การปกครองในระบอบรัฐสภาของไทยอาจจะไม่ล้มลุกคลุกคลานอย่างเช่นปัจจุบัน ตามพระราชบันทึกขบอบประชาธิปไตยในประเทศสยามของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงวางแผนการเตรียมงานฝึกฝนให้ประชาชนคุ้นเคยกับสิทธิเสรีภาพ และการปกครองตัวเองก่อนที่จะกำเนิดรัฐสภาไทยขึ้นตามรูปแบบของทฤษฎีทั่ว ๆ ไป ทรงย้ำถึงความเชื่อในเรื่องการเตรียมประชาชนให้เกิดความพร้อมก่อนที่จะรับการเปลี่ยนแปลง โดยทรงย้ำว่า การปกครองในระบอบประชาธิปไตยจะต้องมีเกิดขึ้นในประเทศไทยอย่างแน่นอน จึงทรงเตรียมงานเพื่อให้เกิดการหันหน้าทางการเมืองแก่ประชาชนเสียก่อน เพื่อจะให้เกิดการฝึกฝนและความเข้าใจของประชาชนอย่างจริงจัง ไม่ใช่เกิดความเข้าใจแต่เฉพาะในรูปแบบของทฤษฎีเท่านั้น ดังจะเห็นได้จากพระราชบันทึกว่า

"...ข้าพเจ้ามีความเห็นว่า ถ้ายอมรับกันว่าวันหนึ่ง เราจะต้องถูกบังคับให้มีประชาธิปไตยโดยบางแบบขึ้น ในประเทศสยามแล้ว เราก็ต้องเตรียมตัวของเราให้พร้อมอย่างคอบเป็นกอบๆไป เราจะต้องเรียนรูและให้การศึกษาแก่ตนเอง เราจะต้องเรียนและทดลองเพื่อที่จะได้มีความคิดว่า การปกครองระบอบรัฐสภานั้น จะดำเนินการได้อย่างไรในประเทศสยาม เราจะต้องพยายามให้การศึกษาแก่ประชาชน ให้เขามีการรับรู้ในทางการเมือง ให้เขารู้จักผลประโยชน์อันแท้จริงของเขา เพื่อเขาจะได้ไม่ถูกชักจูงไปในทางที่ผิด โดยนักปลุกกระดม หรือผู้ที่เอาแต่ฝันถึงยุคพระศรีอาริย์ ถ้าเราจะต้องมีรัฐสภาขึ้นแล้ว เราก็จะต้องสอนให้ประชาชนรู้จักเลือกตั้งว่าทำกันอย่างไร และรู้จักเลือกผู้แทน ผู้ซึ่งเห็นแก่ประโยชน์ของประชาชน อยู่ในใจอย่างแท้จริง" ¹ //

ตามพระราชบัญญัตินี้ จะเห็นแนวพระราชดำริในทางการเมืองของพระองค์อย่างชัดแจ้ง ว่าทรงตระหนักถึงปัญหาใหญ่ที่จะต้องทำการแก้ไขในสังคมไทย โดยจะต้องทำการเตรียม มีการสอนและฝึกฝนให้ประชาชนเคยชินเสียก่อนที่จะทำการปฏิบัติอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นสิ่งที่แน่นอนว่า ถ้าหากประชาชนไทยได้รับการฝึกฝนให้รู้จักรูปแบบของการปกครองตนเองที่แท้จริง รู้จักรัฐสภาในความเป็นจริงมากกว่าทางทฤษฎีหรือการคาดการณ์ล่วงหน้าไปในทางที่ไม่ดีว่าจะต้องวุ่นวายยุ่งเหยิง คุณกันไม่อยู่ ตกลงกันไม่ได้แล้ว เกิดความฉงนในการพิจารณาความต่าง ๆ ดังที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์คัดค้านไว้ในบทพระราชนิพนธ์เรื่องรายงานการประชุมสภาดิเมนต์สยาม แล้วการกำเนิดของรัฐธรรมนูญไทยก็จะตั้งอยู่บนรากฐานที่มั่นคง และมีอำนาจในทางปฏิบัติได้ตามทฤษฎีที่กั้งไว้ จากการสนับสนุนที่ขาดตอนไม่ต่อเนื่องนี้ทำให้ความเข้าใจไขว่ไปได้ ตามพระราชบัญญัติที่ทรงวางแผนที่จะให้เกิดการปกครองท้องถิ่นขึ้นก่อน โดยมีพระราชดำริว่า ²

¹ ก.จ.ช. สม. 2.47/32, ส่วนพระองค์สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้าทรงพระราชทานภาพเรื่องลัทธิรัฐธรรมนูญ บันทึกเรื่องการปกครอง (23 กรกฎาคม - 1 สิงหาคม 2469) แปลโดย ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมทย์.

² ก.จ.ช. สม. 2.47/32, บันทึกการปกครอง หนังสือการบังคับมณฑลของพระยาภิรมย์ภักดี (ลงวันที่ 27 กรกฎาคม พ.ศ. 2469.)

"... ขึ้นต่อไปในการศึกษาของเราเพื่อไปสู่ระบอบประชาธิปไตย จะเป็นการจัดตั้ง
 เทศบาลขึ้นในที่ต่าง ๆ การนี้จะเป็นปัจจัยที่สองให้ประชาชนรู้จักใช้สิทธิเลือกตั้ง
 และการทดลองนี้ก็เป็นประโยชน์ และเป็นการให้ความรู้ไปในตัว จะเป็นการ
 ดีกว่าในการที่จะให้ประชาชนในกรุงจักเขาควบคุมกิจการท้องถิ่นด้วยตนเองก่อนที่เขา
 จะพยายามที่จะควบคุมราชการแผ่นดินโดยผ่านรัฐสภา ข้าพเจ้าเชื่ออย่างจริงใจว่า
 ถ้าหากการปฏิรูปนี้ค่อย ๆ เอมามาใช้ในวิธีนี้ การปกครองระบอบประชาธิปไตยก็
 อาจจะนำมาใช้ได้ต่อไป โดยไม่มีอันตรายมากนัก... อันตรายนั้นอยู่ที่ความใจร้อน
 รีบทำ..."

ซึ่งผลเสียของการใจร้อน รีบทำการเปลี่ยนแปลงของคณะราษฎร ปราบกษัตริย์
 เจนในเวลาต่อมาตรงตามพระราชดำริ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงคำนึง
 ถึงความพร้อมเพรียงของประชาชนในทางการเมืองมาก จึงทรงเตรียมงานด้านต่าง ๆ
 ที่จะมาเป็นปัจจัยส่งเสริมให้ประชาชนเข้าใจรูปแบบและหน้าที่ของรัฐสภา ทรงพยายามวาง
 แนวทางการกำเนิดของรัฐสภาไทย ไว้เป็นขั้นตอนอย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยทรงขยายการปก
 ครองท้องถิ่นให้พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงวางรากฐานการกระจาย
 อำนาจ การปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นครั้งแรกในรูปแบบของสุขาภิบาล โดยเริ่มจัดตั้งที่
 กรุงเทพฯในปี พ.ศ. 2440¹ ให้แผ่ขยายกว้างออกไป แล้วทรงตั้งคณะกรรมการองคมนตรี
 โดยทรงแก้ไขข้อบกพร่องจาก อภิรัฐมนตรีสภาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้า
 อยู่หัว ตั้งพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ในการประชุมกรรมการ
 องคมนตรีว่า

"... เราที่มีความประสงค์ที่จะทดลองและปลูกฝังการศึกษา ในวิธีการปริกษาโต้เถียง
 ให้สำเร็จ เป็นนิติตามแบบอย่างการประชุมใหญ่... ถ้าหากถึงเวลาอันควรที่จะเปลี่ยนแปลง
 วิธีการปกครองประเทศต่อไป ก็จะทำให้ได้โดยสะดวก... เรามีใครเลือกหามา
 เป็นยูชนนทคณะใดหรือเหล่าใดโดยเฉพาะ ทานทั้งหลายจงออกความเห็นโดย
 ระลึกถึงประโยชน์ส่วนรวมส่วนใหญ่ของแผ่นดินประชาชนชาวสยามโดยทั่วไปเป็นสำคัญ

¹ พระราชกำหนดสุขาภิบาลกรุงเทพฯ ร.ศ. 116, ราชกิจจานุเบกษา เล่าที่ 14
 วันที่ 21 พฤศจิกายน ร.ศ. 116, หน้า 517 - 525.

เราเชื่อว่าท่านคงจะว่าเป็นการประชุม ให้เป็นประโยชน์แก่บ้านเมือง แม้สิ่งไรที่
ท่านเห็นว่าจะยังความมาตุลีให้บังเกิดขึ้นแก่ประชาชน ก็ให้ท่านถวายความเห็นใด
ทุกเมื่อ เรายินดีที่จะฟังเสมอ...

พระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงเห็นแก่ประโยชน์
ของประชาชนชาวสยามของพระองค์ และทรงคาดการณ์ล่วงหน้าได้อย่างถูกต้องแม่นยำ
พระองค์จึงเป็นพระมหากษัตริย์ที่ริเริ่มแผนงานเตรียมการปกครองตนเองให้แก่ประชาชน
เพื่อรองรับในการกำเนิดรัฐสภาไทย โดยไม่มีจุดมุ่งหมายอื่นแฝงไว้ ที่มาของรัฐธรรมนูญตาม
พระราชดำริคือ การเตรียมงานให้เกิดความพร้อมของประชาชนทั้งด้านการศึกษาและการฝึก
หัดก่อนแล้ว รัฐสภาไทยก็จะดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป ดังความเห็นของ เซอร์

เอ็ดวาร์ด คูก ว่า

...รัฐบาลคงมีความคิดที่จะวางอันหนึ่งซึ่งมีลักษณะแห่งการให้ ราษฎรปกครองท้องถิ่น
โดยพลละตนเอง จะเป็นทางฝึกฝนให้ประชาชนรู้สึกความรับผิดชอบแห่งการเป็น
พลเมืองและเห็นแก่การของบ้านเมืองใดในวันข้างหน้า คุณสมบัติทั้งสองประการนี้จะ
นำไปให้ก้าวหน้าไปในทางโปลิติก และวิธีการปกครองซึ่งรวบรวมกิจการทั้งคืนมาอยู่ใน
ศูนย์กลางอย่างทุกวันนี้ ก็จะฉอนคลายออกไปบาง² "

ในที่สุดพระองค์ทรงโปรดเกล้าให้มีการร่างพระราชบัญญัติเทศบาลขึ้น ในปี
พ.ศ. 2473 โดยมีพระบรมราชโองการว่า

" โดยที่ทรงพระราชดำริเห็นว่า พระราชกำหนดสุขาภิบาล กรุงเทพฯ รัตนโกสินทร์
สก 116 และพระราชบัญญัติจัดการสุขาภิบาลตามหัวเมือง รัตนโกสินทร์สก 127 นั้น
ยังมีวัตุประสงค์และบทบัญญัติจำกัดไว้ในวงแคบไม่พอเพียง แก่ความเป็นอยู่ใน
ปัจจุบันกาล โดยที่ยังไม่มีบทบัญญัติเพื่อครอบงำกิจการบางประเภท อันจำเป็นสำหรับ
แก้ความทุกข์ ความปลอดภัย และความสะอาดตามชุมชนชนต่าง ๆ และโดยที่เห็น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ ก.จ.ช. ร.7 ร.ค. 6/12 เปิดประชุมกรรมการองคมนตรี และเรื่องตั้ง
สถานายก อุปนายกและเลขาธิการ.

² ก.จ.ช. ร.7 ม.7.5/1 จัดการประธาภิบาล (เทศบาล).

การทิ้งปรารถนาที่จักยอมอำนาจการปกครองตนเอง ให้แก่ชุมชนชนเหล่านี้สืบไป
จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้¹

คำยืนยันพระราชดำริของพระองค์ ที่ประกาศให้ชาวโลกทั่วไปรู้ว่าทรงมีแนว
พระราชดำริที่จะพระราชทานสิทธิในการปกครองตนเองแก่ประชาชน ในปี พ.ศ. 2474
เมื่อเสด็จประพาสสหรัฐอเมริกา ก็ทรงให้สัมภาษณ์หนังสืออเมริกา ในการมีพระราช
ปฏิสันถารแก่นักหนังสือพิมพ์ชื่อ จ. คีร์รี แพลไว้ใน เดลีเมลล์ วันที่ 3 มิถุนายน 2474 ว่า

"...มีพระราชประสงค์จะให้ออกกฎหมายเทศบาลใหม่ และให้ราษฎรเลือกตั้งคณะ
กรรมการกันขึ้นเอง ราษฎรควรมีเสียงในการเมืองของประเทศ ตั้งพระราชหฤทัย
จะฝึกหัดราษฎรสยามขึ้นในทำนองนี้ ทรงเห็นว่าการที่จะให้มีปาลิเมนต์ก่อนที่ราษฎร
รู้ความเป็นไปในแคว้นของตนนั้น ไม่เหมาะสมมาก...² "

นอกจากการเตรียมงานเพื่อให้ราษฎรรู้จักการปกครองตนเองแล้ว พระองค์
ยังทรงเตรียมที่จะพระราชทานรัฐธรรมนูญให้แก่ประชาชน แต่พระบรมวงศานุวงศ์ที่กีดขวาง
ไว้เสียก่อน ดังมีร่างรัฐธรรมนูญของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นต้นฉบับ
ภาษาคังกฤษที่ร่างขึ้นโดยนาย Remond B. Stevens ซึ่ง คร. ژیยอนันต์ สมุทวณิช ได้
นำมาเปรียบเทียบกับรัฐธรรมนูญของคณะราษฎร ที่ร่างโดย นายปรีดี พนมยงค์ ปรากฏว่า
มีส่วนใกล้เคียงกันมาก จึงอาจสันนิษฐานได้ว่า คณะราษฎรก็รู้เรื่องพระบาทสมเด็จพระ
ปกเกล้าเจ้าอยู่หัว จะพระราชทานรัฐธรรมนูญ เพราะนายปรีดี พนมยงค์ เป็นเลขาธิการ
ร่างกฎหมาย ในขณะที่อยู่ ย่อมทราบความเป็นไปได้ แต่จึงทำการปฏิวัติเสียก่อน³
และมีใ้ทำตามที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำริไว้ล่วงหน้า

¹ ก.จ.ต. ร.7 ม.7.5/2, พระราชบัญญัติเทศบาล (16 เมษายน 2472 - มิถุนายน 2475).

² เดลีเมลล์ วันที่ 3 มิถุนายน 2474.

³ ژیยอนันต์ สมุทวณิช, การเมืองการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองไทย (พ.ศ. 1893 - 2475), หน้า 226 - 244.

คั้งที่พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ได้บันทึกไว้ว่า

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จมาทรงตรวจหน้าการพระราชทาน
รัฐธรรมนูญก่อนเกิดการปฏิวัติปี พ.ศ. 2475 ในพระราชหัตถเลขาของพระองค์ ที่
ทรงมีถึงพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ ในเดือนธันวาคมและมกราคม พ.ศ. 2475 มีพระ
ราชปรารภว่า

“...ฉันใดก็คร่ำครวญเสียใจของพี่น้องที่มาหลายปี เพราะรู้ว่า จะต้องเกิดขึ้นในรัชกาล
ของฉัน ฉันร่างคำประกาศไว้ในใจฉันเป็นเวลานานแล้ว ฉันอดเสียใจไม่ได้ทุกอย่าง
มิได้บังเกิดขึ้นตามแนวที่ฉันเคยกะไว้ แต่ที่จริงเป็นไปอย่างนี้ก็ดีแล้ว เพราะว่าตัวฉัน
ได้มีโอกาสให้รัฐธรรมนูญตามโอกาส และตามใจฉันเอง คนที่อยากจะได้อำนาจ
แต่กับนั้นก็ได้อำนาจแล้ว ก็คงจะไม่ได้อะไร ฉะนั้นอาจจะยังพยายามจัดให้มีวิธีบังคับ
และก่อนที่จะมีการเปลี่ยนแปลง อาจจะมีการนองเลือดเสียก่อน...”¹ ”

ตามพระราชปรารภนี้ จะเห็นว่าสภาพการเมืองการปกครองไทยในระยะนี้
เป็นสภาพที่สับสนวุ่นวาย สหิการเมืองชนิดต่าง ๆ ระบาดเข้ามาในสังคมไทย หลายอย่าง
หลายชนิดด้วยกัน จนอาจเกิดความไขว่เขวทางการเมืองขึ้นได้ อุดมทางการเมืองแบบตะ
วันตกได้แพร่หลายเข้ามาในหมู่คนไทยที่ได้รับการศึกษา ผู้ที่มีส่วนสำคัญในการนำอุดมการ
ทางการเมืองแบบตะวันตกเข้ามาเผยแพร่ในประเทศไทยด้วยทางหนึ่ง ได้แก่วิศวกร
ยุโรป และพวกเผยแพร่ศาสนา² การเตรียมงานในระยะนี้จึงเป็นสิ่งสำคัญ พระบาท
สมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงพยายามให้ความเข้าใจกับประชาชนไปตามขั้นตอน
เพื่อเป็นรากฐานที่มั่นคง แต่ก็ต้องล้มเหลวเสียก่อน ทั้งจากพระบรมวงศานุวงศ์ไม่เห็นชอบ
ด้วย และการจัดทำปฏิวัติเสียก่อนของคณะราษฎร

แต่พระองค์ก็มีใตทรงทอดอภัยแก่ประการใด ทรงต่อสู้เพื่อประชาชนจะได้สิทธิ

¹ พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์, เจ้าชีวิต (พระนคร:
คลังวิชา 2505), หน้า 693.

² Walter F. Bella, The Impact of the West on Government
in Thailand (Berkeley: University of California Press, 1955), p. 360.

เสรีภาพในการปกครองตนเอง มีรัฐสภาที่จะใช้เป็นผู้แทนออกเสียงความคิดเห็น และ
 ความต้องการของประเทศโดยแท้จริง ทั้ง ๆ ที่คณะราษฎรก็พยายามบิดเบือนหลักการ
 ของประชาธิปไตยไปต่าง ๆ นา ๆ พระองค์ก็ทรงคัดค้านด้วยวิธีการต่าง ๆ แต่พระองค์
 ก็ไม่สามารถมีพระราชอำนาจทำอะไรได้มากนัก ทรงมีพระราชดำรีย่างน้อยพระทัยกับ
 เซอร์ โรเบิร์ต ฮอลแลนด์ เมื่อวันที่ 3 มีนาคม 2476 ถึงฐานะของพระองค์ว่า "ใน
 อังกฤษเขาพูดกันว่าพระมหากษัตริย์ไม่อาจทำอะไรได้" ในสยามดูเหมือนกับว่าพระ
 มหากษัตริย์ไม่อาจทำอะไรที่ถูกใจเลย"¹ เมื่อทรงหมดหนทาง จึงขอสละราชสมบัติ
 จึงจกหมายสละราชสมบัติ ลงวันที่ 22 มีนาคม 2477 ว่า

"... เพื่อให้ราษฎร ได้มีสิทธิที่จะออกเสียง ในวิธีดำเนินการปกครองประเทศ และ
 นโยบายต่าง ๆ อันเป็นผลดีเสียแก่ประชาชนทั่ว ๆ ไป ข้าพเจ้ามีความเต็มใจ
 ในวิธีการเช่นนี้อยู่แล้ว และกำลังคำริจะจัดการเปลี่ยนแปลงการปกครองของประ
 เทศสยามให้เป็นไปตามรูปนั้น โดยมีให้มีการระงับกระเทือนอันร้ายแรง... บัดนี้
 ข้าพเจ้าเห็นว่า ความประสงค์ของข้าพเจ้าที่จะให้ราษฎร มีสิทธิออกเสียงใน
 นโยบายของประเทศไทยโดยแท้จริงไม่เป็นผลสำเร็จ และเมื่อข้าพเจ้ารู้สึกว
 บัดนี้ เป็นอันหมดหนทางที่ข้าพเจ้าจะช่วยเหลือ หรือให้ความคุ้มครองแก่ประชาชนได้
 ทอไปแล้ว ข้าพเจ้าจึงขอสละราชสมบัติ และออกจากตำแหน่งกษัตริย์..."²

จากจกหมายสละราชสมบัติของพระองค์นี้ แสดงออกถึงเจตนาอันดีงามที่พระองค์
 มีต่อชนกนิกรทั้งหลาย และความตั้งใจต่าง ๆ ที่จะให้กำเนิดรัฐสภาไทย ในรูปแบบที่
 เหมาะสมบนรากฐานแห่งความเข้าใจดีของประชาชน ตามความเหมาะสมประการต่าง ๆ
 ของการเมืองไทยแล้ว จึงเป็นที่น่าเสียดายว่า ฎารอเวลาต่อไปสักเล็กน้อยตามพระราช
 คำริ และความสนับสนุนของสถาบันผู้ปกครองแล้ว จกกำเนิดของรัฐสภาไทยจะเปลี่ยนแปลง
 ไป ฐานะอำนาจของรัฐสภา *หากว่ามิใช่* *แต่แท้ที่แท้* *ได้คือ* *สิ่งนอกใจ* *แต่* *ไม่* *ให้* *ให้* *กว่า* *นั้น*

¹F.O. 371/18206. Report from Sir Robert E. Holland 1933

²อุดม เชนกียังค์, การเมืองในประวัติศาสตร์ไทย, หน้า 208 - 215.

* King Can do no wrong.

4.2 สถาบันข้าราชการ

การปฏิรูปสถาบันข้าราชการในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ไม่ได้ทำให้สถาบันข้าราชการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเท่าไรนัก การปฏิบัติงานของข้าราชการไทยในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ยังคงเดิม ความรู้สึกตนเองเป็นเจ้านายคนยังติดอยู่ การกินสินบนก็เป็นเรื่องธรรมดาทั่วไปในสังคมข้าราชการ ถึงแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงก็จะออกมาตามหนทางหนังสือพิมพ์ก็ตาม เช่น สารานุกรมวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2468 ว่า

"... เพราะปรากฏว่าในเรื่องหมู่นี้ มีการให้สินบนกันเป็นเงินเดือนประจำตัวบุคคลผู้คุมกบฏตั้ง 4 คน รวมเป็นเงิน 2,600 บาท ดังนี้..."¹

การกินสินบนของข้าราชการเป็นเรื่องที่แก้ไม่ตก ความประพฤติของข้าราชการซึ่งแทนที่จะเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ราษฎร ก็กลับประพฤตินเลวไหล จนต้องออกกฎข้อบังคับห้ามปรามกัน ดังที่หนังสือพิมพ์ ศรีกรุง เขียนเรื่อง "เสนาบดีกระทรวงมหาดไทยกับสุรา เมรัย" โดย หมอโผด่ง ว่า

"... เป็นการสมควรอย่างยิ่ง ที่สมเด็จพระเจ้า เสนาบดีกระทรวงมหาดไทยจักทรงออกกฎข้อบังคับ ห้ามมิให้ข้าราชการเสพสุรา เช่นเดียวกับ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงห้ามมิให้ข้าราชการเล่นการพนันนั้น"²

การประพฤตินไม่เหมาะสมของข้าราชการทำให้ผู้ปกครองไม่พอใจแล้วความแตกแยกก็เกิดขึ้น ระหว่างข้าราชการกับผู้ปกครองในระดับสูงก็คือ นิสัยหอนจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก ทำให้พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพยายามปรับทุกข์

¹ ก.จ.ช. ร.7 ม.26.4/4, ข่าวหนังสือพิมพ์เรื่องการปกครอง.

² ก.จ.ช. ร.7 ม.26.4/9, ข่าวหนังสือพิมพ์เรื่องการปกครอง.

การใช้เงินของประเทศให้เหมาะสม ทรงเล็งเห็นว่าสถาบันข้าราชการมีการทำงานที่ซ้ำซ้อนกว่ากันมาก มีข้าราชการมากกว่างานจริง ๆ จึงพิจารณาปลดข้าราชการที่ทำงานซ้ำซ้อนกันออกไปบ้าง ทำให้เกิดความเดือดร้อนแก่ผู้ที่ถูกปลดมาก พระเจ้าที่ยาเซอร์ กรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน เสนาบดีกระทรวงพาณิชย์ และคมนาคมทรงอภิปรายว่า

"...การตัดลดเงินเดือนจะทำให้เพิ่มความลำบากแก่ข้าราชการที่ถูกตัด และจะเป็นสาเหตุให้มีการทุจริตต่อหน้าที่ราชการ เพราะเงินเดือนไม่พอใช้ แต่หากหากเป็นหนทางสุดท้าย การตัดเงินเดือนก็เป็นสิ่งที่ควรกระทำ พร้อมกับหาเสนอแนะให้กระทรวงพระคลังมหาสมบัติ ตั้งงบประมาณตรวจสอบกันอีกครั้งหนึ่ง เพื่อดูว่าการตัดเงินเดือนจะถือว่าเป็นหนทางสุดท้ายหรือไม่... 1 "

เสนาบดี โค้ประชุมกันในเรื่องนี้หลายครั้ง ในที่สุดก็ตกลงกันว่าจะต้องทำพวกที่ถูกปลดและพวกพ้องก็เกิดความไม่พอใจ ประกอบกับในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงหันไปหาพระบรมวงศานุวงศ์มาก ดังนั้นจึงทรงแต่งตั้งพระบรมวงศานุวงศ์ให้เข้ารับตำแหน่งราชการมากมาย² อาจจะเป็นการเอาใจที่รักษาลงพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวละทิ้งราชวงศ์ หันไปเอาใจใส่ข้าราชการใกล้ชิดแทนก็ได้ ยิ่งทำให้คนทั่ว ๆ ไปเห็นว่า เป็นการผลัดภาระความรับผิดชอบไปให้แก่คนธรรมดา

¹ ก.จ.ช. ร.7 ค.15.1/4 เดม 2, รายงานการประชุมเสนาบดีสภาที่ 40/2473 (9 มีนาคม 2473.)

² ข้อสังเกตเกี่ยวกับเสนาบดีในรัชสมัย พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็คือมีจำนวนเสนาบดี ที่เป็นพระราชวงศ์ เพิ่มขึ้นจากรัชกาลก่อนอย่างมาก เสนาบดีที่เป็นพระราชวงศ์ ก็มีถึง 63.64 % ในขณะที่เสนาบดีที่เป็นคนสามัญ เพียง 33.36 %

จาก ชีวีรัตน์ ปิยะคุปต์, "การศึกษาเชิงประวัติศาสตร์ เรื่องประชาธิปไตยในประเทศไทย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ วิทยาลัยวิชาการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2507), หน้า 221.

³ ประชุมกฎหมายประจำศก เดม 38 หน้า 383-384, 385-386 และ 408.

รายที่พวกพระราชวงศ์ไม่เคียดกรอน ทำให้เกิดความคิดต้องการเปลี่ยนแปลงการปกครอง
ขึ้นมาส่วนหนึ่งด้วย

อีกประการหนึ่งคือ ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิม
ไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นของชนชั้นผู้น้อย ดังคำให้สัมภาษณ์ของพระยาหลพลพยุหเสนา
หลังจากการปฏิวัติว่า

"...พวกผู้ใหญ่มักจะถือเสียว่า ความเห็นของผู้น้อยนั้นจะดีหรือไม่ดีไม่สำคัญ หาก
สำคัญอยู่ที่ว่าจะถูกใจท่านหรือไม่ เมื่อเป็นเช่นนี้ผู้ที่มีความกึกกือ ๆ ก็เกิดท้อถอยไม่
อยากแสดงความคิดเห็น ทั้ง ๆ ที่เชื่อแน่ว่าจะมีประโยชน์ต่อบ้านเมือง ซึ่งเมื่อการ
บริหารบ้านเมืองดำเนินไปตามความเห็นของผู้ใหญ่ไม่กี่คน ซึ่งมีความกึกกืออย่างเก่า ๆ
และแกน ๆ ก็อาจชักนำไปบ้านเมืองไปสู่ความเสื่อมและความฉวมจมไถ่กาย..."

ความแตกแยกในระบบข้าราชการ ที่ข้าราชการชั้นผู้น้อยมีความรู้สึกตัวตนเอง
ไม่ได้รับความยุติธรรมเพียงพอ ความไม่พอใจเจ้านาย พระบรมวงศานุวงศ์ ทำให้พวกนี้
มีความรู้สึกเตรียมพร้อมที่จะเข้าสนับสนุน บุคคลกลุ่มใดก็ได้ที่จะเป็นผู้นำ เรียกร้องความ
เสมอภาคให้ สถาบันข้าราชการ จึงเป็นปัจจัยเร่งให้เกิดการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการ
ปกครอง ก่อนถึงเวลาอันสมควรด้วยพวกหนึ่ง นอกจากนั้นการปฏิบัติราชการของข้าราชการ
ชั้นผู้ใหญ่ ก็ปฏิบัติตัวตามสบายไม่รับผิดชอบต่อหน้าที่ เช่น กรรมการองคมนตรี ซึ่งเป็น
ข้าราชการที่มีตำแหน่งสูง และทำหน้าที่สำคัญของประเทศเวลาประชุมก็มาบางขาดบาง
การเสนอญัตติ เพื่อฝึกหัดในที่ประชุม ก็ไม่ใคร่กล้าที่จะปฏิบัติ เขาประชุมโดยนั่งเฉย ๆ
ไม่ออกความเห็นก็มี จะเห็นได้ว่าแม่ผู้ได้รับการศึกษาปฏิบัติงานอยู่ในระบบบริหารเองยัง
ไม่สามารถจะปฏิบัติตนได้ถูกต้อง ไม่รับผิดชอบต่อหน้าที่ ไม่ฝึกหัดการโต้เถียง แล้ว
ราษฎรธรรมดาสามัญทั่วไปคงไม่สามารถจะทำได้คึ้นัก เพราะเริ่มแรกก็ใคร่ตัวอย่างการ
ปฏิบัติที่ไม่ดี จึงเห็นได้ว่าสมาชิกสภาในสมัยต่อ ๆ มา ก็เข้าไปนั่งยกมือ ~~ตามเก่าไป~~ หรือ

¹ ภูทาบ สายประดิษฐ์, เบื้องหลังการปฏิวัติ 2475 (พระนคร: จำลองสาร
2490), หน้า 110 - 111.

บัญชีแสดง

จำนวนวันที่มาประชุม การพูดโตเถียงปัญหาของกรรมการรองคมนตรี
ตั้งแต่วันที่ 30 พ.ย.2470 ถึง 1 เม.ย.2471 (รวมการประชุม 11 ครั้ง)

นามกรรมการ	วันที่มาประชุม	พูดโตเถียง, ผู้คัด
กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์	11	2
พระยาจินตารมย์	11	10
พระองค์เจ้าทศกิริวงศ์	7	-
หม่อมเจ้าวรเดช (จนถึงวันที่ 28 มี.ค.2470)	4	1
หม่อมเจ้าเสรีสุฉิรี	7	-
หม่อมเจ้าสิทธิพร	1	-
หม่อมเจ้าอมรทัต	8	-
หม่อมเจ้าอุปัทมพงศ์	8	-
เจ้าพระยาอมรราช	8	6
เจ้าพระยาวงศาฯ	8	-
เจ้าพระยาธรรมศักดิ์ฯ	11	7
เจ้าพระยาบดินทรฯ	11	7
พระยาโชฎีกา	11	-
พระยาเทพวิฑูรฯ	8	-
พระยาเทพหัสดิน	9	3
พระยาเทพอรชุน	10	-
พระยาบริบูรณ์ฯ	9	-
พระยาเนคจฯ	11	-
พระยาเพชรคา	8	-
พระยาไพศลาฯ	11	4
พระยาโมปกรณ์ฯ	11	11
พระยาโมหสถ	10	-
พระยาวิสุตฯ	7	3

บัญชีแสดง (ต่อ)

นามกรรมการ	วันที่มาประชุม	พบได้เพียงบัญชี ในที่ประชุมเสนอ ผู้คดี
พระยาสุริยวงศาธิบดี	11	-
พระยาจาแสงนยบดี	9	7
พระยาฤทธิกรรมา	11	-
พระยาสุรินทรราช	11	8
พระยาสุริยานุวัตร	10	1
พระยาสุพรรณเสมบัตติ (จนถึง 28 มี.ค.2470)	6	-
พระยาสารพัดศรธา (ตั้งแต่ 1 เม.ย.2471)	1	-
พระยาอภิศกรรมา	10	-
หม่อมเจ้าอดดงกุญ	4	-
หม่อมเจ้าถาวรธา	8	-
พระยาราชบุณฑรี	9	3
พระยาตรีสุรยราชธา	10	2
พระยาราชวังสัน	6	1
พระยามานวราชเสวี	11	15
หม่อมเจ้าคำรัสคำรงค์	6	4
หม่อมเจ้าวิวัฒนไชย (ตั้งแต่ 1 เม.ย.2471)	1	-
พระยาอนุภาพธา	10	3
พระยาโกมารกุล	10	13
พระยาเจดิมอากาศ	5	1

ที่มา ก.จ.ช. ร.7.รล.6/15 บัญชีวันมาประชุมกรรมการองคมนตรี

(1 เม.ย. - 30 ก.ย.71).

ไม่ออกเสียงไม่ทำรูปเหมือนเดิม

4.3 สถาบันทหาร

สถาบันนี้ไม่ค่อยมีบทบาทอะไรนัก ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว แต่ในตอนปลายรัชกาลก็เริ่มเรียกร้องสรรหาและความสนใจกันมาได้ จากการเข้าร่วมรบในสงครามโลกครั้งที่ 1 ในสมัยของพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวนี้ สถาบันทหารก็คิดว่าคงจะได้รับการสนับสนุนเต็มที่ เพราะพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ทรงเรียนวิชาการทหารมาก่อนที่จะขึ้นครองราชย์ แต่พระองค์ก็ไม่มีเวลาจะทำนุบำรุงสถาบันใด ๆ ให้เห็นอย่างเด่นชัด เพราะมีปัญหาต่าง ๆ มากมาย ที่พระองค์จะต้องแก้ไข ในขณะที่ขึ้นครองราชย์

สันนิษฐานได้ว่า สถาบันทหารยังคงมีความภาคภูมิใจในตัวเองว่ามีความสำคัญต่อสถาบันการปกครองอยู่ตลอดเวลา เพราะการจัดสรรงบประมาณแผ่นดินในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ยังคงให้สถาบันทหารมากกว่าส่วนราชการอื่น ๆ อยู่เช่นเคย คือ¹ งบประมาณช่วงปี พ.ศ. 2469 - 2475

กระทรวงกลาโหม	20.00	%
กระทรวงทหารเรือ	7.15	%
รวมเป็น	27.15	%

ในขณะที่กระทรวงธรรมการและกระทรวงเกษตราธิการ เป็นกระทรวงที่มีความสำคัญในการพัฒนาประเทศและเป็นรากฐานของการพัฒนาส่วนต่าง ๆ ใ้คงงบประมาณเพียง

¹ แนนวย ทิศศิริานนท์, เสนาบดีกระทรวงธรรมการ ในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ หน้า 149.

กระทรวงธรรมการได้ 5.64 %

กระทรวงเกษตรราธิการได้ 6.98 % 1

การที่ให้ความสำคัญกับสถาบันทหารมากเช่นนี้เองทำให้ผู้มีอำนาจทางการเมืองทหาร ซึ่งมีวิถีทางการเมืองบังคับบัญชาในรูปแบบเผด็จการ และมีกำลังอยู่ในกำมือที่จะช่วยในการปกป้องสถาบันอื่น ที่ให้ความสนับสนุนกับพัฒนาการทางด้านประชาธิปไตย และเป็นฐานอำนาจให้แก่สถาบันอื่นดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองปกครองคงจะไม่เป็นสิ่งที่เกิดปัญหาให้ตามแก่กันเช่นทุกวันนี้

การแตกแยกทางฝ่ายทหาร กับข้าราชการ เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้คณะราษฎร กวาดอำนาจการปฏิวัติ เพราะพวกทหารที่ติดกับข้าราชการในเรื่องการจัดสรรงบประมาณแผ่นดินในช่วงปี พ.ศ. 2470 เป็นต้นไป แสดงถึงฐานอำนาจที่จะสนับสนุน ป้องกันสถาบันการปกครองเดิมอยู่ในสภาพที่ไม่สมบูรณ์นัก ความไม่พอใจของทหารเกิดจากนโยบายในการแก้ปัญหาวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจของโลก ที่มีผลกระทบมาถึงประเทศไทย ทำให้เศรษฐกิจตกต่ำมาก รัฐบาลของดำเนินการต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหาการคลัง เช่น การลดหย่อน การลดทอนพระราชบัญญัติ เกี่ยวกับภาษีอากรเพิ่มเติม และมติของเสนาบดีสภา เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2473 ก็มีออกมาวางโครงการขึ้นเงินเคียน หรือเลื่อนยศ เลื่อนชั้น แก่ข้าราชการทั่ว ๆ ไป แต่กระทรวงกลาโหมซึ่งมี พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าบรรลพ เป็นเสนาบดี มีคำสั่งเพิ่มเงิน เคียนให้แก่นายทหาร 322 นาย โดยเพิ่ม เพราะเลื่อนยศ 231 นาย และเลื่อนยศในชั้นเดิม 91 นาย สำหรับในกรณีแรกกระทรวงพระคลังมหาสมบัติไม่ขัดข้อง และได้จ่ายเงินเคียนให้แก่ในอัตราใหม่แล้ว แต่ในกรณีหลัง

¹ ก.จ.ช. ร.7 ค. 11/23 เดิม 2, รายงานการประชุมเสนาบดีสภา ครั้งที่ 6/2474 (ลงวันที่ 26 พฤษภาคม 2474.)

กงจายให้เพียงอัตราที่รับอยู่เดิม¹ ทำให้พระองค์เจ้าวรเดชไม่ขอพระทัย ทรงอภิปรายในที่ประชุมเสนาบดีสภา เมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม พ.ศ. 2474 ว่า

"กระทรวงกลาโหมมิได้พิจารณาว่า การเพิ่มเงินเดือนให้แก่ทหารชั้นยศเกินจะชดเชยกับมติเสนาบดีสภา เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2473 หรือไม่ หากแต่พิจารณาตามความเหมาะสม และสิทธิอันพึงใจของนายทหาร"²

การแสดงความไม่พอใจของสถาบันทหารเห็นได้ชัดเจนนยิ่งขึ้น เมื่อเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิจ ผู้สำเร็จราชการรักษาพระนคร³ และเป็นองค์ประธานในที่ประชุมอภิปรายเห็นด้วย แต่เสนาบดีกระทรวงพระคลัง ไม่เห็นด้วย เพราะเกรงว่าจะเป็นตัวอย่างแก่กระทรวงอื่น ๆ หลังจากนั้นมีการอภิปรายกันมากมาย ในที่สุดก็ตกลงไม่ให้ขึ้นเงินเดือน และไม่เรียกเงินที่จ่ายไปแล้ว 26 เดือนคืน⁴ มติได้ออกมาในวันที่ 2 มิถุนายน พ.ศ. 2474 และในวันที่ 3 มิถุนายน พ.ศ. 2474 พระองค์เจ้าวรเดช ลาออก

¹ ก.จ.ช. ร.7 ค. 11/23 เล่ม 2, หนังสือที่ 21/2570 (ลงวันที่ 13 พฤษภาคม 2470) ของพระยาโกมารกุลมนตรีกราบทูล สมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมพระนครสวรรค์วรพินิจ.

² ก.จ.ช. ร.7 ค. 11/23 เล่ม 2, รายงานการประชุมเสนาบดีสภา.

³ ก.จ.ช. ร.7 สบ. 1.3/219 No 47 เล่ม 8, โปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมพระนครสวรรค์วรพินิจ เป็นผู้สำเร็จราชการรักษาพระนครในเวลาเสด็จพระเสด็จสหรัฐอเมริกา.

⁴ ก.จ.ช. ร.7 ค. 15.1/4, หนังสือ (ร่าง) ฉบับที่ 411/7196 (ลงวันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2473) ของเจ้าพระยามหิธร เรียบ พระยาโกมารกุลมนตรี เสนาบดีกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ.

จากตำแหน่งเสนาบดีชั้นที่¹ ทำให้สถานะการณ์ระหว่างทหารและรัฐบาลเกิดแตกแยกกันขึ้น พระองค์เจ้าบรมเดช กลายเป็นศูนย์รวมของทหาร เพราะเป็นผู้ที่ต่อสู้เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของผู้บังคับบัญชา ทหารเกิดความไม่พอใจรัฐบาลมากขึ้น

ความแตกแยกในครั้งนี้นำเกิดขึ้นในขณะที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จไปรักษาพระเนตรที่ประเทศสหรัฐอเมริกา จึงไม่ทรงสามารถที่จะแก้ไขสถานะการณ์ได้อย่างไร

กล่าวกันว่า ความคิดที่จะเปลี่ยนแปลงการปกครองของไทยก็มาจากฝ่ายทหารอีกเช่นกัน ดังจะเห็นได้จากคำสัมภาษณ์ พระยาพลพลพยุหเสนา ในช่วงที่ดาวออกจากเป็น นายกรัฐมนตรี ก็กล่าวว่า ความคิดทางด้านการเปลี่ยนแปลงการปกครองของพวกภายในประเทศก็เริ่มจากฝ่ายทหาร² ด้วย

อำนาจของสถาบันทหาร เห็นได้ชัดเมื่อคณะราษฎรกุมอำนาจทางการเมืองไว้ได้แล้ว ก็จำกัดอำนาจห้ามตั้งสมาคมการเมือง ซึ่งเป็นการปิดกั้น การรวมกลุ่มความคิดของคน เป็นหลักการที่ผิดแบบของการปกครองแบบประชาธิปไตย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระบอบรัฐสภา เพราะรัฐบาลตั้งรัฐสภาขึ้นตามวิถีทางรัฐธรรมนูญ แต่ห้ามตั้งพรรคการเมือง แต่ระบุไว้ชัดเจนว่า "และต้องไม่ให้ทหารบก เรือ และตำรวจประจำการเป็นสมาชิกสมาคมการเมือง"³ ข้อห้ามนี้แสดงให้เห็นถึงความเกรงกลัวอำนาจทางการเมืองที่จะเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับทางการเมืองของฝ่ายรัฐบาลอย่างชัดเจน อำนาจทางการเมืองทหารจะเป็น

¹ ก.จ.ช. ร.7 สม. 1.3/161 No 49 เล่ม 6, บันทึกพระองค์เจ้าบรมเดชดา
ออกจากตำแหน่ง เสนาบดีกระทรวงกลาโหม ของสมเด็จพระนครยาคำรงราชานุภาพ

² กุศลสาร สายประดิษฐ์, เบื้องหลังการปฏิวัติ 2475 (พระนคร: จำลองสาร, 2490), หน้า 110 - 111.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 111.

ฐานอำนาจของทุกสมัยในการปกครอง จะเห็นได้จากบันทึกของ Sir Robert E. Holland ถึงพระราชดำรัสของพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่เขาได้มีโอกาสดูเขาเฝ้า หลัง จากที่พระยามหุฬาทพหุเสนา ทำการปฏิบัติกิจอำนาจจากพระยามโนปกรณนิติธาดา ว่า

"ความคิดหลักของผู้ที่อยู่ในอำนาจปัจจุบัน คือ การรักษาอำนาจอิทธิพลของพวก เขา ความพยายามและวิธีการทั้งหลาย เป็นไปเพื่อเป้าหมายนี้ นอกเสียจากว่าพวกเขา ถูกขมวดงอวก้าง จากการต่อต้านภายในกลุ่มทหารด้วยกันเอง"¹

จึงเห็นได้ว่าสถาบันทหารจะเป็นฐานกำลังอำนาจของฝ่ายปกครองทุกยุคทุก สมัย สถาบันทหารในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็มีความเป็นปึกแผ่น มีแรง เช่น เกม แต่การแสดงออกทางการปฏิบัติ มิได้ช่วยส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาทางการเมืองแต่ประการใด เพราะการต่อสู้ที่เกิดขึ้น ก็เพื่อผลประโยชน์ส่วนตัว โดยไม่ให้ความสนใจกับการเมืองทั่ว ๆ ไป บทบาททางการเมือง หรือช่วยส่งเสริมการพัฒนาทางการเมืองของสถาบันทหารจึงมีเกิดขึ้นน้อยมาก

ศูนย์วิทยพัชการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ เอกสารไมโครฟิล์ม สถาบันไทยคดีศึกษา F.O.371/182๐6 บันทึกเรื่อง การเข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกรุงสยามของ เซอร์ โรเบิร์ต ฮอลแลนด์ เอกสารแบบหมายเลข 1 ของนาย Dormer ถึง Sir Jone Simon (ลงวันที่ 3 มีนาคม 2476) แปลโดย ดร. สัยอนันต์ สมุทวณิช.

ประการที่ ๕ วัฒนธรรมทางการเมืองกอนปฎิวัติ ๒๔๗๕

สิ่งที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ประเทศไทยยังไม่มีวัฒนธรรมทางการเมือง และไม่มี การเตรียมงานทางค่านิยมให้แก่ประชาชนเลย ทางค่านิยมการปกครองประชาชนจึงขาดพื้นฐาน ทาง การเรียนรู้ และขาดค่านิยมที่สำคัญในการสนับสนุนหลักการปกครองตนเอง ดังนั้น ประชาชนจึงยังคงมีพฤติกรรมแบบดั้งเดิม กล่าวคือ การเป็นผู้ตามเสียจนเคยชิน โจรจะ ชนมาเมื่ออำนาจทางการเมือง โจรจะสั่งให้ปฏิบัติอย่างไรก็ทำตาม แม้ในรัชสมัยของพระบาท สมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว จะมีพสกนิกรได้รับการศึกษาเพิ่มมากขึ้น เริ่มจะมีการวิเคราะห์ คำนึงกันบ้างแล้วก็ตาม สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นเฉพาะในชนกลุ่มน้อยของสังคม แม้การตั้งอภิรัฐมนตรี สภาขึ้น เพื่อเป็นการฝึกการโต้แย้งอธิบาย ให้เกิดความเข้าใจในระบบการเมือง ก็ยัง กลัวว่าถ้าอภิรัฐมนตรีสภาตัดสินสิ่งใดผิดพลาด ก็จะตกเป็นความผิดของกษัตริย์ เป็นการที่ ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ไม่ยอมรับการโต้เถียงเพื่อหาเหตุผล ก็จะทำให้เห็นได้จากเรื่องที่ เจ้า พระยาสุรศักดิ์มนตรีแสดงความเห็น เรื่องให้จัดตั้งรัฐมนตรีสภา ว่า

"...เมื่อองค์อภิรัฐมนตรี ได้ทรงกระทำสิ่งใดไปเป็นการถูก คนทั่วไปต่าง ก็ชมและสรรเสริญต่อองค์อภิรัฐมนตรี หากว่าการที่ทรงจัดไปนั้นมีสิ่งบกพร่อง ความเสียหายก็ตกอยู่ภายใต้เงาของชู้ลพระบาทแต่พระองค์เดียว เพราะคน ทั่วไปหาทราบเกล้าฯ ไม่ว่า การที่ทรงจัดไปนั้นจะดำเนิน และให้ผลอย่างไร จึงมีเสียงผู้กั้นต่าง ๆ นานา ..."

นอกจากอภิรัฐมนตรีสภาแล้ว พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ทรงตั้งหน่วย งานนิติบัญญัติ เพื่อเป็นที่ปรึกษาหารือ พระราชบัญญัติต่าง ๆ ในการประชุมครั้งแรก

กจช. ร.๗ ปี ๓ แผ่นที่ ๖๑๒, เรื่องเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี แสดงความ
เห็นเรื่องให้จัดตั้งสภารัฐมนตรี

ก็มีการพูดเรื่องรัฐสภากันอย่างกว้างขวาง ในที่สุดก็มีการวางระเบียบการประชุม
สภาขึ้น เพื่อความเป็นระเบียบในการประชุม ว่า

"... สภากรรมการองคมนตรีของเรา^๑ ถึงมิใช่ป่าดึกดำบรรพ์
ก็จริง และถึงในเวลา^๒นี้เมืองเรายังไม่ควรจะมีป่าดึกดำบรรพ์ก็จริง
แต่ระเบียบการประชุม และขนบธรรมเนียมที่จะตั้งขึ้นนั้น จะ
หันแบบป่าดึกดำบรรพ์ไปคงจะไม่ได้ แต่จริงข้อบังคับกับรัฐมนตรีใน
รัชกาลที่ ๕ นั้น ก็เป็นแบบป่าดึกดำบรรพ์นั้นเอง..."^๒

จึงอาจกล่าวได้ว่า ในงานค่านิติบัญญัติแล้ว พระบาทสมเด็จพระปกเกล้า
เจ้าอยู่หัว ทรงเจริญรอยตามพระราชดำริ ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้า
อยู่หัว ความสนใจ ในรูปแบบของรัฐสภาที่ปรากฏตามหน้าหนังสือพิมพ์ แสดงถึงความ
ตื่นตัวและติดตามข่าวของผู้สนใจในการปกครองที่มีการแผ่ขยายออกไป เพราะความคิด
เห็นทางการเมืองปรากฏออกมาอยู่เสมอๆ และกระแสพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระ
ปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ในวันเปิดประชุมกรรมการองคมนตรี และเรื่องตั้งสถานายก ,
อุปนายก และเลขาธิการว่า

"...เรามีความประสงค์ที่จะทดลอง และปลูกฝังการศึกษา
ในวิธีการปรึกษาโต้เถียงให้สำเร็จ เป็นนิตตามแบบอย่าง^๓ที่ประชุมใหญ่
เพราะฉะนั้นจึงได้คิดแปลง สิ่งที่มีอยู่แล้วให้ใช้การได้ เหมาะตาม
สภาพของบ้านเมืองที่มีอยู่ในเวลานี้ ถ้าหากถึงเวลาอันควรที่จะ

^๑ กจช. รด. ๒/๘, รายงานการประชุม เรื่องกรรมการองคมนตรีปรึกษาเรื่อง
พระราชบัญญัติต่างๆ (๑๕ พฤศจิกายน- ๒๘ มีนาคม ๒๕๓๐)
^๒ เรื่องเดียวกัน.

เปลี่ยนแปลงวิธีการปกครองประเทศต่อไป ก็จะได้ทำได้โดยสะดวก ส่วนการเลือกกรรมการนั้นก็ไต่เพ่งเต็ง ถึงคุณ วุฒิความสามารถเป็นใหญ่ ผู้ใดมีความสามารถปรากฏแล้ว เรายินดีจะตั้งเป็นองคมนตรี..."

ตามกระแสพระราชดำริสันจะเห็นถึงแนวพระราชดำริ ในการที่จะเสริมสร้าง วัฒนธรรมทางการเมืองให้แก่ประชาชน แต่ก็เป็นที่น่าเสียดายว่า แพรวพลายเฉพาะผู้ ได้รับการศึกษาเช่นเดิม ผู้ที่ได้รับการศึกษาน้อย หรือไม่ได้รับการศึกษา ก็ไม่มีความ กระจือร้อล้น เพราะภาวะเศรษฐกิจในระยะนี้บีบบังคับมาก หลังจากนั้นในปีพ.ศ. ๒๔๗๓ ก็ทรงร่างพระราชบัญญัติเทศบาลขึ้น เพื่อใช้ฝึกหัดให้ประชาชนรู้จักปกครองตนเองในระยะ เริ่มแรกก่อน แต่ก็ไม่ได้ผลเพราะไปติดที่กรรมการร่างกฎหมาย จนเกิดการปฏิวัติ^๒ ๒๔๗๕ ร่างพระราชบัญญัติเทศบาลของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ไม่มีการประกาศ ใช้ และพระราชบัญญัติเทศบาลที่เกิดขึ้นในระยะหลัง ก็ไม่เป็นที่สนใจของผู้ที่มีสิทธิในการ เลือกตั้งแต่ละแห่ง ประกอบกับมีการปฏิวัติรัฐประหารเกิดขึ้นต่อมาบ่อยๆ การเลือกตั้งก็ มีขึ้นมากจนเป็นเรื่องปกติธรรมดาของสังคมไทย วัฒนธรรมทางการเมืองของไทยจึงยังคง เป็นผู้ตามอยู่เช่นเดิม ไม่ว่าจะผู้ปกครองจะใช้การปกครองแบบใด.

^๑ กจช. ร.๗ รด. ๒/๑๒, เปิดที่ประชุมกรรมการองคมนตรี และเรื่องตั้งสถานนายกแฉ เลขาธิการ (๓ ธันวาคม ๒๔๗๐- ๔ เมษายน ๒๔๗๔)

^๒ กจช. ร.๗ ม. ๗.๕/๒, พระราชบัญญัติเทศบาล (๑๖ เมษายน ๒๔๗๒-มิถุนายน ๒๔๗๕)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประการที่ ๒ บทบาทของมคิมหาชนและสื่อมวลชน

สื่อมวลชนในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้รับอิสระเสรีภาพมากเช่นเดียวกับในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว แม้ความสำคัญทางการเมืองของประชาชนจะมีเพิ่มสูงขึ้น ข้าราชการทางด้านหนังสือพิมพ์ จะประกบด้วยเรื่องเกี่ยวกับการเมือง และแนวความคิดใหม่ ๆ ของต่างประเทศปรากฏอยู่เสมอ แต่เมื่อถึงคราวจะตัดสินบทบาทของผู้ปกครองแล้ว ส่วนใหญ่จะเป็นไปในเรื่องที่ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงหันไปทำนุบำรุงเจ้านาย และเชื้อพระวงศ์อย่างเห็นได้ชัดว่า

"...สมาชิกแห่งอภิรัฐมนตรีสภาล้วนแล้ว ไปด้วยพระบรมวงศานุวงศ์ ถึงในคณะเสนาบดีสภาก็ได้บรรจุเจ้านายไว้โดยมาก เพียงเท่านี้ก็เป็นการเปลี่ยนแปลงที่แปลกกันมากมาย..."^๑

ความไม่พอใจในอำนาจทางการเมืองของพระบรมวงศานุวงศ์ ถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างแพร่หลายเนื่องจากพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงบรรจุพระบรมวงศานุวงศ์เข้ารับตำแหน่งต่าง ๆ ทางราชการมากกว่าผู้ที่ได้รับการศึกษามีความรู้ความสามารถจริง ๆ ที่ต้องตกงาน สื่อมวลชนจึงนำเรื่องนี้มาโจมตีอยู่เสมอ ๆ และอีกประการหนึ่งที่สื่อมวลชนเรียกร้องกันมากก็คือ ให้ก่อกำเนิดสถาบันรัฐสภาขึ้นบ้างอย่างประเทศอื่น ๆ^๒ เมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตั้งสภากรรมการองคมนตรีขึ้น ก็มีการเขียนบทความต่าง ๆ มาก และถึงกับมีการแปลพระธรรมนูญราชประเพณีแห่งประเทศญี่ปุ่น มาลงไว้ในหนังสือพิมพ์ เพื่อแสดงให้เห็นว่า เมื่อประเทศญี่ปุ่น

^๑บางกอกการเมือง ฉบับวันที่ ๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๘

^๒กจช. ร.๖ น. ๒๐.๖/๑๐๐ ปัญหาสิทธิการปกครองประเทศไทย

(๑ พฤศจิกายน ๒๔๖๗ - ๑๘ พฤษภาคม ๒๔๖๘)

เปลี่ยนแปลงการปกครองแล้วก็มีความจริงขึ้นในประเทศเท่าเทียมกับชาติตะวันตก
อื่น ๆ สมควรที่ไทยจะทำตามอย่างบ้าง^๑ หรือไม่ก็มีการเสนอความคิดให้ก่อกำเนิด
รัฐสภาขึ้น เช่น นายแพทย์ ทรัพย์ประเสริฐ เขียนบทความเรื่องอยากให้มีรัฐสภา
ลงในสยามปริวิิว เป็นต้น^๒

ในช่วงระยะปี พ.ศ. ๒๔๗๐ เป็นระยะที่ราษฎรเรียกร้องให้มีการ
ก่อตั้งรัฐสภาขึ้นมากขึ้น เนื่องจากมีการตั้งสภากรรมการองคมนตรีที่ทำหน้าที่
นิติบัญญัติขึ้นเอง นอกจากการให้ตัวอย่างของญี่ปุ่นแล้ว หนังสือพิมพ์ไทยหนุ่มก็
ชักชวนให้พลเมืองเอาใจใส่ในกิจการเมืองมากขึ้นและบรรยายถึงวิธีการ
ของการจัดตั้งสภาต่าง ๆ อย่างแบบประชาธิปไตยของอังกฤษเรื่อยมา^๓ นอก
จากนี้ก็มีมีการให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องรัฐสภาตลอดมา เช่น "...เมื่อกล่าวถึงการ
ตั้งรัฐสภาก็หมายความว่าความถึงการขยายระบอบการปกครองออกไป ถึงการออกบัญญัติ
บทกฎหมายใด ๆ ให้ราษฎรรู้เห็นว่าการออกบทบัญญัติกฎหมายนั้น ๆ ..."^๔

ในช่วงการก่อตั้งกรรมการองคมนตรีสภาถือว่า เป็นระยะที่ต่อเนื่องมาชวน
ให้การศึกษาทางด้านการปกครองโดยระบอบรัฐสภาแก่ประชาชนได้อย่างดี แต่ก็มี
ข้อจำกัดอยู่ที่ว่าความรู้หนังสือของไทยในระบอบนั้นก็ยังเป็นชนกลุ่มน้อยในสังคมอยู่เช่น
เดิม กิจกรรมหนังสือพิมพ์เจริญรุ่งเรืองอยู่ในช่วง ก่อนการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการ

^๑ กจร., ร.๗ ม.๒๖.๘/๑๐ บทความต่าง ๆ (๒๖ กรกฎาคม
๒๔๖๘ - ๕ ธันวาคม ๒๔๗๐) ธีรกรุง ๑๐/๘/๖๘

^๒ สยามปริวิิว อาทิตย์ที่ ๑๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๗๐

^๓ กจร., ร.๗ ร.๖/๑๖ หนังสือพิมพ์ที่กล่าวถึงเรื่ององคมนตรี

^๔ กจร., ร.๗ ม.๒๖.๘/๑๕ วิทาการเมืองของชาติ (๑๑ - ๒๕

ปกครองขึ้น เสร็จภาพของหนังสือพิมพ์ก็ถูกรื้อถอน มีการปกหนังสือพิมพ์ที่ไม่เห็น
ด้วยกับคณะราษฎรหลายฉบับ ทำให้บทบาทของสื่อมวลชนกระเทือน และ
กลายเป็นปากเสียงของรัฐบาล ซาคอกมการของหนังสือพิมพ์มาจนปัจจุบันนี้.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประการที่ ๗ การพัฒนาทางการเมืองของประชาชน และการเตรียมงานของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

การพัฒนาทางการเมืองที่ไม่ได้รับความสนใจมาตั้งแต่ปลายรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีการฟื้นฟูขึ้นใหม่โดยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพยายามกำหนดบทบาทของสถาบันนิติบัญญัติที่ทรงสถาปนาขึ้นมาใหม่เรียกว่ากรรมการองคมนตรี ทำหน้าที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองและผู้ใต้ปกครองให้ดียิ่งขึ้น โดยเฉพาะเมื่อทรงแต่งตั้งบุคคลจากกลุ่มอาชีพต่างๆ เข้ามาทำงานในสภาองคมนตรีมากขึ้นซึ่งก็เป็นที่พอใจของคนทั่วไป ดังที่ จ.บ. เขียนลงในหนังสือพิมพ์ศรี - กฤงว่า

"... ตั้งแต่บัดนี้สืบไป บรรดาพลเมืองทุกชั้นจักรู้สึกว่าได้คืนจากหลับ และลืมตาโหลงแลแล้ว เพื่อคอยเสนอความเป็นไปทุกอย่าง ที่เกี่ยวแก่การเป็นอุปสรรคแห่งความเจริญของประเทศ แลประชาชนในเวลานี้ทราบ..."

นอกจากการตั้งสภาองคมนตรีแล้ว พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพยายามกระจายอำนาจออกจากส่วนกลาง ทรงร่างพระราชบัญญัติการปกครองท้องถิ่นขึ้นเพื่อเป็นการพัฒนาความคิดทางการเมืองของประชาชนในระยะแรก ดังที่เซอร์ เอ็ดวาร์ด ลูค กล่าวไว้ว่า

"...พระราชบัญญัติ ร.ศ. ๑๒๗.....จะเป็นทางฝึกฝนให้ประชาชนรู้สึกความรับผิดชอบแห่งการเป็นพลเมือง และเห็นแก่การของบ้านเมืองได้ในวันข้างหน้า คุณสมบัติทั้งสองประการนี้ แลจะนำให้ก้าวหน้าไปในทางไปลิติก และ

วิธีการปกครองซึ่งรวมรัฐกิจการทั้งสิ้นมาอยู่ในศูนย์กลางอย่างทุกวันนี้
ก็จะได้อนคลายออกไปบ้าง ... ๖๑

การพัฒนาทางการเมืองนอกจากจะเกิดการพัฒนาของผู้ปกครองแล้ว ใน
ความรู้ที่นึกถึงกิจของประชาชนก็มีการพัฒนาความคิดทางการเมืองออกไปกว้างขวาง
เช่นกัน ดังเช่นพระมหาพดู ทูลถามเรื่องการเมืองการปกครองอย่างที่เรียกว่า Republic
ต่อกรมพระยาคำรงราชานุภาพ ซึ่งแสดงถึงความสนใจในการปกครองที่พัฒนา
แล้วส่วนหนึ่ง นอกจากพระมหาพดูแล้วก็มีนายรักดี นายไทย ถวายฎีกา เรื่อง
การเมืองการปกครองต่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวโดยที่เกี่ยว

ความคิดในการพัฒนาทางการเมืองของประชาชนในระยะนี้ไม่มีเพิ่มสูงขึ้น
จากการที่ได้รับการศึกษาเพิ่มขึ้น และวิฤตการณ์ต่าง ๆ ในโลกก็กำลังเป็นที่
สนใจ ทำให้แนวความคิดทางการเมืองการปกครองตามเข้ามาด้วย งานพัฒนา
ทางการเมืองที่สำคัญในระยะนี้ ก็คือเรื่องการจัดกาประชาธิปไตย (เทศบาต) ใน
ร.ศ. ๑๒๗ ได้มีการออกพระราชบัญญัติประชาธิปไตยตามหัวเมืองขึ้น แต่เมื่อพิจารณา
ถึงสภาพแวดล้อมในสังคมตามความเป็นจริงแล้ว การจัดการเทศบาตก็มิได้ผลกับการ
พัฒนาทางการเมืองนัก เพราะการจัดประชาธิปไตยที่เป็น Municipality มุ่ง
หมายให้ประชาชนรู้จักการปกครองตนเอง กลายเป็นความเข้าใจในการกระทำและ
รักษาความสะอาดภายในท้องที่เท่านั้น เพราะผู้ที่ปฏิบัติงานก็ไม่ได้ทำอะไรให้เป็น
เรื่องของการฝึกฝนให้ประชาชนรู้จักในการปกครองตนเอง แม้มก่อนที่จัดการดำเนิน
งาน ก็ทรงศึกษางานเทศบาตของต่างประเทศมาแล้ว ดังเช่น นาย อาร์ ซี เกรก
รายงานสภาเทศบาตในยุโรป ลงวันที่ ๑๖ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๒ ซึ่งมีข้อสังเกต

๑ กจข., ร.๗ ม.๗.๕/๑, จัดการประชาธิปไตย (เทศบาต)

ต่อการตั้งเทศบาลในกรุงเทพฯ มีชาวจีนอยู่มาก ถ้าหากให้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกเทศบาล โดยไม่จำกัดเชื้อชาติแล้วจะเกิดอันตรายขึ้น

การหักท้วง เกิดขึ้นเป็นระยะ ๆ จากพระบรมวงศานุวงศ์บาง ที่ปรึกษาต่างประเทศบ้าง จนถึงช่วงการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองก็เป็นการสายเกินไปที่จะเตรียมพื้นฐานทางการเมืองเสียแล้ว เพราะเมื่อมีการปฏิวัติ โฉมหน้าทางการเมืองปกครองเปลี่ยนแปลงไป ในขณะที่ความรู้พื้นฐานของประชาชนยังไม่ได้รับการฝึกอบรม การปฏิบัติคนยังคงเดิม ความเข้าใจในแบบการปกครองจึงเป็นคนละเรื่องกันกับการปกครองจริง ๆ

แม้คณะราษฎรจะจัดให้มีการเลือกตั้งผู้แทนตำบลขึ้นเพื่อไปเลือกตั้งผู้แทนราษฎร ซึ่งมีแถลงการณ์ออกมาในวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๔๗๖ ว่า

"บัดนี้ถึงเวลาอันสมควรที่ราษฎรจักปกครองตนเอง และรู้จักรับผิดชอบชีวิตแก่ตนเองได้แล้ว จึงใคร่ประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม เปลี่ยนการปกครองใหม่ เป็น "ประชาธิปไตย" ซึ่งหมายความว่า อำนาจสูงสุดเนื่องมาจากราษฎรทั้งปวง การปกครองตามแบบใหม่นี้เรียกว่า "ราชาธิปไตยจำกัดอำนาจ"..."

แต่การเลือกตั้งครั้งนี้ก็ล้มเหลวเพราะความไม่เข้าใจของราษฎร ถึงแม้จะมีแถลงการณ์ต่าง ๆ ออกมาเพื่อโฆษณาให้ประชาชนเข้าใจก็ตาม ความเข้าใจ

กจช., ร.๓ ม.๒.๕/๒, รายงานสภาเทศบาลในยุโรป ของนายอาร์คี เกรก (ลงวันที่ ๑๖ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๒)

กจช., สป.๓.๘/๓๑, แถลงการณ์เลือกตั้งผู้แทนตำบล (๒๓ สิงหาคม ๒๔๗๖)

ทางการเมืองในเรื่องการเลือกตั้งของประชาชนก็ยังมีน้อยมากในหมู่ผู้ไม่ได้รับการศึกษา แม้ในปัจจุบันี้ก็ตาม ดังนั้นการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนแต่ละครั้งจึงมักจะได้ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ที่ไม่ได้อิทธิพลที่ใหม่ ๒๑/๒๑๖ ของประชาชน ๑๐๗๖/๒๑๖

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประการที่ ๔ การสนับสนุนทางการศึกษาของผู้ปกครอง

ในสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ผลสืบเนื่องมาจาก ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก มีส่วนทำให้การศึกษาของประเทศซบถันไปด้วย แต่ก็ไม่มีข้อกัณฑ์อะไรนัก เพราะพระราชบัญญัติประถมศึกษา ได้ประกาศไปตั้งแต่สมัย พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวแล้ว เด็กไทยรุ่นใหม่จึงต้องเข้าโรงเรียน เพื่อศึกษาหาความรู้ เป็นกำลังในการพัฒนาประเทศต่อไป

แม้จะมีการอ้างอยู่เสมอว่า ประชาชนขาดการศึกษาเป็นอุปสรรคทำให้ไม่สามารถจะเปลี่ยนแปลงการปกครองไปตามที่กลุ่มหัวก้าวหน้า ในสังคมต้องการได้ แต่การพัฒนาการศึกษา ก็ยังคงเป็นปัญหา หรือแทบจะอยู่ในระดับสุดท้ายของประเทศเสมอ ดังกระแสพระราชดำรัสที่ตรัสกับนักท่องเที่ยวยาวอเมริกันคนหนึ่ง ซึ่งมีโอกาสเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท เมื่อปีพ.ศ. ๒๔๗๑ ว่า

"ข้าพเจ้าเคยไปเที่ยวอเมริกา ข้าพเจ้าชอบการปกครองแบบรัฐบาลผู้แทนของท่านมากที่สุด..... การที่จะดำเนินการปกครองแบบนั้นได้ ก็คือบำรุงการศึกษา และการศึกษาต้องเปลืองค่าใช้จ่ายนัก ประเทศของเราเป็นประเทศเล็กไม่มั่งคั่งอุดม เราต้องบำรุงกลีกรมให้เจริญก่อน เพื่อเป็นทุนไปบำรุงการศึกษา "

ซึ่งคงจะไม่เป็นจริงตามพระราชดำรัสนัก เพราะถ้าพิจารณาการจัดสรรงบประมาณ ตลอดรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวแล้ว กระทรวงธรรมการก็ตั้งอยู่ในอันดับ ๓ รองจากสุดท้ายอยู่นั่นเอง ในเรื่องงบประมาณเกี่ยวกับการศึกษาไม่เพียงพอนี้ มติของพระองค์เจ้าธานีนิวัติ ได้เสนอเรื่องการเพิ่มค่าเล่าเรียน ในที่ประชุมเทศบาล(ในปีพ.ศ. ๒๔๗๑) ว่า ควรเพิ่มค่าเล่าเรียนในชั้นสูงอีก ๒๐ บาท^๒ ซึ่งทำให้เกิดปัญหามีผู้ไม่เห็นด้วยมากมาย กล่าวว่

๑. เกล็ดเม็ด วันที่ ๒๗ เดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๑ "ผลร้ายของอำนาจบาครใหญ่ในวิธีการปกครอง ก่อมหากัณฑ์ร้ายแรงของประเทศ" โดย ม.ค. อดาน อิศรศักดิ์ ณ. อยุธา "คณะกรรมาธิการเทศบาล"

๒. ก.จ.ช. ร.๗ บ. ๒๖.๘/๒๘ พระองค์เจ้าธานีกับการศึกษา(๒๑ ธ.ค.-๕ก.พ.๒๔๗๑)

จะเป็นการปิดกั้นการศึกษา ดังจะให้เห็นจากบทความต่างๆตามหน้าหนังสือพิมพ์

แม้การโจมตีนี้เป็นการโจมตีส่วนบุคคลไม่ได้มองถึงระบบ ดังนั้นกระทรวง
พระคลังมหาสมบัติ ก็ยังคงจัดสรร งบประมาณตามเดิม ไม่ยอมเจียดจ่ายเงินไป
ช่วยการศึกษา นโยบายของกระทรวงธรรมการที่วางไว้จึงไม่สามารถปฏิบัติได้ ถึง
บันทึกโครงการศึกษา ของเสนาบดีกระทรวงธรรมการในปีพ.ศ. ๒๔๗๓ ว่า

"กระทรวงพระคลังมหาสมบัติในขณะนั้น เจียดจ่ายเงิน

เพื่อการศึกษาไม่เพียงพอ นโยบายที่กระทรวงธรรมการขอให้

มีการลงทุนเพื่อการศึกษาวิชาชีพ จึงเป็นเพียงบนกระดาษ...

๒.
การสนใจการศึกษาของประชาชนทั่วไปเพิ่มขึ้น มีผู้บริจาคทรัพย์สร้างโรงเรียนมาก-
มาย และขอให้พระราชทานนามโรงเรียนเพื่อเป็นสิริมงคล บางครั้งก็มีการทอดกฐิน
เพื่อนำเงินไปสร้างโรงเรียน ความสนใจทางด้านการศึกษาของประชาชนทั่วไป
มีส่วนช่วยขยายงานทางด้านการศึกษาออกไปได้บ้าง ในช่วงก่อนปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการ
ปกครอง พระองค์เจ้าธานีนิวัติเสนาบดีกระทรวงธรรมการ ได้พูดแก่สภาอภัยบันทึก
โครงการศึกษาที่จะนำมาใช้กับประเทศไทย วันที่ ๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๕ และ
ในวันที่ ๒๖ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๕ ก็ทรงตั้งสำเนา นโยบายการศึกษาของมูลนิธิไสลสินี

๑. ราษฎร วันที่ ๓๐ ธันวาคม ๒๔๗๑

บางกอกการเมือง วันพุธที่ ๒๓ ธันวาคม ๒๔๗๑

หลักเมือง วันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๔๗๑

ศรีกรุง วันที่ ๕ มกราคม ๒๔๗๑

ราษฎร วันที่ ๑ มกราคม ๒๔๗๑

๒. กษัตริย์ ร. ๙ บ. ๑.๓/๒๓ , ส่วนพระองค์ดำรงราชานุกาพ เรื่องบันทึก
โครงการศึกษาของเสนาบดีกระทรวงธรรมการ (๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๔๗๓)

คัดจากหนังสือ The Year Book of Education ๑๙๓๒ ที่สอน
 ใจคนของเขานิยมการปกครองแบบ Fascist พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้า
 อยู่หัว ทรงมีพระกระแสตอบลงวันที่ ๒๗ พฤษภาคม ๒๔๗๕ ว่า " เราจะสอนให้
 คนไทยเห็นว่า Absolute Monarchy ดีกว่าการปกครองอย่างอื่น
 ใดหรือไม่ น่าสงสัยมาก " (ทรงบันทึกไว้ใน สำเนาภาษาอังกฤษที่พระองค์เจ้า
 ชานีนิวัติหูลเกล้าถวาย) และในพระราชกระแสตอบ ก็ทรงตอบคำถามของพระองค์
 เองไว้ชัดเจนว่า " เพราะถ้าทำเดี๋ยวนี้ มันเข้าเกินไปเสียแล้ว " ^๒ ซึ่งก็เป็นความ
 จริงตามพระราชกระแส เพราะหลังจากนั้นก็เกิดปฏิวัติ เปลี่ยนแปลงการปกครองใน
 วันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ หลังจากการปฏิวัติแล้วคณะราษฎร ก็ได้ให้ความ
 สำคัญกับการศึกษาบ้างเหมือนกัน แต่ก็ไม่มีผลอะไรเพราะ แผนการศึกษาชาติคิดว่าจะ
 ประกาศใช้ได้ในปีพ.ศ. ๒๔๗๘ แล้ว

การปฏิวัติจึงเกิดขึ้นในขณะที่การศึกษาของไทย ยังไม่มีอะไรแน่นอน การ
 ศึกษาภาคบังคับยังไม่เห็นที่จะได้ผลคืบหน้า คนที่ไม่รู้หนังสือของประเทศยังคงมีทั่วไป
 การศึกษาของชาติจึงไม่มีผลกับการเมือง เพราะทั้งๆที่คณะราษฎรก็รู้ว่าราษฎรยังมี
 การศึกษาไม่พร้อม ก็ทำการปฏิวัติ ทำให้คนไทยถูกชักจูงไปได้ง่าย และกลายเป็น
 คนไม่สนใจกับโลกภายนอก เพราะไม่รู้ข่าวคราวของการเปลี่ยนแปลง การไม่สนใจ
 การศึกษาจึงคิดมาถึงปัจจุบัน ในชนบทที่ต้องการแรงงานเพื่อการเกษตร การศึกษา
 จะมาทีหลัง เมื่อไม่รู้หนังสือข่าวคราวหรือความรู้ที่เกี่ยวกับการเมืองจึงเป็นเรื่องไม่
 อยู่ในความคิด กลายเป็นคนเพิกเฉยต่อการเมืองไป จึงกล่าวได้ว่า รัฐสภาที่เกิด
 ขึ้นหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ไม่ได้เป็นที่ต้องการของคนส่วนใหญ่เลย

๑. กฤษณ์ ร.๗ ศ.๑/๑ , เบ็คเสร์จกระทรวงศึกษาธิการ, บันทึกและรายงานโครง
 การศึกษา และความเห็นท่านมูโลลินี เรื่องการศึกษา ของอิตาลี (๕ กันยายน
 ๒๔๖๑-๔ มิถุนายน ๒๔๗๕)

^๒ เรื่องเดียวกัน

ประการที่ ๕ อุปสรรคทางค่านิยมวัฒนธรรมชนบทร่วมนิยมประเพณีความเชื่อในสังคมไทย

ปัญหาที่เป็นอุปสรรคทางสังคมและยังแก้ไม่ตกตลอดมา ก็คือการมีภรรยาหลายคนของชายในสังคมไทย ซึ่งมีทั้งฝ่ายสนับสนุนและฝ่ายคัดค้าน บางทีก็ควรจะเห็นใจผู้หญิงประเภทอื่น ๆ ที่มีความเจริญ ก็มีกฎหมายที่มีภรรยาคนเดียว^๑ ซึ่งถ้าทำได้ก็จะเป็นการดี เพราะจะทำให้ลดความยุ่งยาก อาจจะสันนิษฐานได้ว่าการที่มีภรรยาหลายคนในสังคมไทย เป็นบ่อเกิดของการกินสินบน จนกลายเป็นเอกลักษณ์ของข้าราชการไทยไปเสียแล้ว ทางฝ่ายที่คัดค้านก็อ้างเหตุผลทางด้านเศรษฐกิจว่า พวกที่มีภรรยามากเป็นเพราะ เขามีกำลังทางเศรษฐกิจพอที่จะเลี้ยงภรรยา ทั้งหลายให้มีความสุขได้

ปัญหานี้เป็นปัญหาที่สังคมไทย ไม่สามารถที่จะพัฒนาความคิดทางการเมืองไปได้ เพราะชายผู้ที่มีภรรยามาก ย่อมจะปฏิบัติทุกอย่างเพื่อความคล่องตัวทางเศรษฐกิจของครอบครัว ฝ่ายหญิงก็จะคิดตั้งแต่เรื่องครอบครัวใหญ่ ไม่มีเวลาว่างเป็นของตัวเองพอที่จะนำความคิดทางการเมืองเข้ามาวิเคราะห์หรือปฏิบัติ^๒ คนได้เลย

การไม่เข้าใจในการรับผิดชอบในหน้าที่ ของคนส่วนใหญ่ในสังคม ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญที่จะชักขวาง การพัฒนาการปกครอง เพราะสังคมที่จะเปลี่ยนแปลงเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตยโดยโดยรัฐสภานั้น คนในสังคมต้องรู้จักหน้าที่ของตนเองว่าจะต้องคอยสอดส่องดูแลรัฐบาล หรือทำหน้าที่ในการเลือกผู้แทนของตน เข้าไปนั่งในสภาเพื่อทำหน้าที่นี้ด้วยดีแก่ตนคน ใค้อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย ความหวังโยในความไม่รู้จักหน้าที่ ของประชาชนในสังคมนี้ แม้แต่ชาวต่างประเทศก็มีบันทึกไว้ว่า^๒

๑. สยามราชฎี อังการที่ ๕ มิถุนายน ๒๔๖๔

๒. กจช. ร.๓ ม.๘/๑, หนังสือกราบบังคมทูลของพระองค์เจ้าศุภโยคเกษมที่ ๒๐๕๑/๑๕๕๓๒ (ลงวันที่ ๑๓ ตุลาคม ๒๔๗๐) (บันทึกความเห็นของ เซอร์เฮควาร์ตูกุก (ฉบับแปล))

"...ความเข้าใจในหน้าที่-แลความรับผิดชอบ แห่งการเป็น
พลเมืองนั้นในประเทศสยามนี้เปรียบเสมือนต้นไม้เล็กๆ อันไม่แข็ง
แรง ที่พึ่งงอกขึ้นและต้องการร้านอันเหมาะอยู่ใกล้ๆ ให้คำจุนแ
ประกองไว้แต่ไม่ให้ใกล้จนทำให้ไม้นั้นไม่งอกเลย..."

นอกจากการไม่รู้จักหน้าที่ของคนในสังคมแล้ว กำนियมในสังคมเดิมคือการ
เล่นพรรคเล่นพวก โดยไม่คำนึงถึงความรู้ความสามารถที่เหมาะสมกับตำแหน่ง
เพียงแต่ต้องการพวกพ้องของตนเข้าไปเป็นฐานคำจุนอำนาจ ดังที่ น. วัฏฐ เสนอ
ความเห็นเพื่อความก้าวหน้าแห่งการปกครอง ในการเลือกผู้ที่เรียนทางด้านการศึกษา
ประศาสน์เข้าทำงานว่า

"...ฉะนั้นไม่เป็นการสมควร และจำเป็นสุดที่จะให้ผู้ปกครอง
ท้องถิ่นเป็นผู้ที่ได้ศึกษาวิชาเฉพาะสำเร็จมาแล้ว เหตุการณ์แสดงว่า
จำเป็นต้องได้ผู้ปกครองที่จริงจังมีวิชา ก็คนที่เรียนกับไม่ได้เรียน
ใครจะดีกว่ากันเล่า..."

ความไม่พอใจในเรื่องการเล่นพรรคเล่นพวกนี้ อาจกล่าวได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิบัติ
เปลี่ยนแปลงการปกครองด้วย ผู้ที่เข้ามาเป็นสมาชิกสภาในระยะแรก ก็เป็นพวกพ้อง
ของคณะราษฎร ซึ่งยังความไม่พอใจให้แก่ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว
ถึงขั้นทักยอกการไปเฝ้าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ครั้งที่ ๑ วันที่ ๑๒
ธันวาคม ค.ศ. ๒๔๗๕ ที่ลอนดอน โดยมีรับสั่งว่า

"...เท่าที่ได้เข้ามา ได้ทรงสังเกตเห็นว่ามีได้เป็นไปอย่าง

๑. กจช. ร.๗ ม.๒๖.๔/๖, ความเห็น น. วัฏฐ เสนอความเห็นเพื่อความก้าวหน้า
แห่งทางการปกครอง (๑๔-๒๖ พฤษภาคม ๒๔๗๕)

๒. ชาติ เขียมกระสินธุ์, จิตพิมพ์ แดลงการณเรื่องพระบาทสมเด็จพระปกเกล้า
เจ้าอยู่หัวทรงสละราชสมบัติ (พระนคร: ศรีกรุง, ๒๔๗๔) หน้า ๒๐

democracy อย่างไม่สมบูรณ์สภาพประเภทที่ ๒ มิได้เลือกจากคุณวุฒิ
 ความรู้ กลับเลือกจากบุคคลในขณะ และผิดความประสงค์ซึ่งมิได้
 เลือกตั้งจากบุคคลซึ่งทรงคุณวุฒิ สมกับที่จะมาเป็นกรุปประเภทที่ ๑..."
 อีกประการหนึ่งที่เป็นที่น้อยเนื้อต่ำใจแก่ฝ่ายทหาร และราษฎรทั่วไปในสังคม
 จนเป็นสาเหตุที่อ้างอยู่เสมอว่า เป็นสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงการปกครอง คือความ
 น้อยใจของข้าราชการ และทางทหารชั้นผู้น้อย ที่ได้รับการยอมรับความคิดเห็น โดย
 ถือว่าความเห็นของผู้น้อยไม่สำคัญ ความไม่พอใจนี้ แผ่ขยายกว้างขวางออกไป เพราะ
 การทำตามอำเภอใจของข้าราชการชั้นผู้ใหญ่หลายท่าน ดังที่พระยาพหลพลพยุหเสนา
 ให้สัมภาษณ์หลังการปฏิวัติไว้ว่า

"...คิดว่าพวกเจ้านายทำกันตามอำเภอใจ ไม่ใคร่เอาใจใส่
 ความคิดเห็นของผู้น้อย ซึ่งแม้ว่ามีเหตุผลควรเชื่อถือก็ตาม พวกผู้
 ใหญ่มักจะไม่ถือว่า ความเห็นของผู้น้อยนั้น จะดีหรือไม่สำคัญ
 หากสำคัญอยู่ที่ว่าจะถูกใจท่านหรือไม่ เมื่อเป็นเช่นนี้ผู้ที่มีความคิดดีๆ
 ก็เกิดความท้อถอยไม่อยากแสดงความคิดเห็น ทั้งๆที่เชื่อมั่นว่าจะจะมี
 ประโยชน์ต่อบ้านเมือง..."

ความไม่พอใจในค่านิยมของสังคม ถึงแม้จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการ
 ปกครอง แต่ก็มิได้เปลี่ยนแปลงค่านิยมในสังคม ตามไปด้วย จะเห็นได้ว่าการเล่น
 พรรคเล่นพวก มีระบาคเข้าไปถึงในรัฐสภา รวมทั้งการกินสินบน การซื้อเสียงใน
 สภา จนกลายเป็นเรื่องปกติธรรมดา ค่านิยมที่ผิดๆเช่นนี้ติดมาจนถึงปัจจุบัน ไม่มี
 ทางจะแก้ไขได้ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้รัฐสภาไทย ปฏิบัติงานไม่ได้ผล จากการขาด
 พื้นฐานความเข้าใจของราษฎร เป็นส่วนสำคัญ.

บทสรุป

การปกครองในระบอบรัฐสภา เป็นแนวความคิดทางการเมืองของประเทศทางฝ่ายตะวันตก ที่มีการพัฒนาของปัจจัยต่างๆมาตามขั้นตอน จนเกิดสภาพที่พร้อมจะรับการเปลี่ยนแปลง สถาบันทางการเมืองที่เกิดขึ้นหลังการเปลี่ยนแปลงจึงจะมีรากฐานที่มั่นคง สามารถปฏิบัติงานได้เต็มความสามารถ เป็นตัวแทนของบุคคลในสังคมได้อย่างเต็มที่

การเริ่มกรุยทางแนวความคิด ที่ยอมรับความสามารถของบุคคลผู้ได้ปกครองในสังคม เกิดขึ้นในสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จากการศึกษาที่พระองค์มีพระราชดำริก้าวหน้าไปกว่าพสกนิกร จึงทรงคาดการณ์ที่จะเกิดขึ้นในเวลาต่อมาได้ ทรงเป็นผู้ริเริ่มการศึกษาตามแบบตะวันตก แม้จะเริ่มจากภายในวังก็ตาม นอกจากนั้นก็ทรงเริ่มปรับปรุงงานชนบทธรรมเนียมประเพณีที่ล้าสมัย ทรงริเริ่มงานเลิกทาสไว้ให้พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในสมัยต่อมา

ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว อาจกล่าวได้ว่าเป็นการโชคดีของประเทศ ที่ได้พระมหากษัตริย์ที่ทรงพระปรีชาสามารถ และครองราชย์อยู่ในระยะเวลายาวนาน จากการศึกษาที่พระองค์ขึ้นครองราชย์ในขณะที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ ไม่ทรงสามารถที่จะปฏิบัติงานทางด้านการบริหารได้ จึงทรงมีเวลาสนพระทัยงานในค่านิติบัญญัติ การตั้งองคมนตรีสภาขึ้นในสมัยนี้ จึงนับว่าเป็นสถาบันนิติบัญญัติเริ่มแรกที่จะพิจารณาไปสู่การปกครองในระบอบรัฐสภาได้อย่างดี แต่เป็นที่น่าเสียดายว่า เมื่อพระองค์ทำพิธีบรมราชาภิเษกในครั้งที่ ๒ ที่ทำให้มีพระราชอำนาจเต็มในการปฏิบัติงานแล้ว ก็ทรงปล่อยงานทางด้านนิติบัญญัติ ไปสนใจทางด้านบริหาร ประกอบกับองคมนตรีในสมัยนั้นก็ยังไม่มีความเข้าใจ ในระบอบการปกครองโดยอาศัยความคิดอ่านโต้แย้งเพื่อหาบทสรุปเพียงพอ การพัฒนาทางด้านนิติบัญญัติจึงหยุดขังกลอง ถึงแม้จะมีกลุ่มหัวก้าวหน้า ที่ได้รับการศึกษาแบบใหม่ และเข้าใจถึงผลดีของการปกครองในระบอบรัฐสภาพอสมควร จึงเข้าชื้อกันถวายนความคิดเห็นในการจัดการเปลี่ยนแปลง

การปกครองในปี.ศ. ๑๐๓ ซึ่งเป็นการแสดงออกทางพัฒนาการทางการเมืองเริ่มแรก ก็ตาม แต่ภายหลังจากกลุ่มหัวก้าวหน้าเหล่านี้ ถูกดึงเข้าไปอยู่ในระบบการบริหารก็ เปลี่ยนแนวความคิด ทำให้การเรียกร้องหยุดขงักลง แม้งานทางด้านนิติบัญญัติจะขาด ช่วงไป พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ทรงวางรากฐานพัฒนาสภาพแวดล้อมต่างๆ ให้เหมาะสมในการเกิดรัฐสภาได้บางส่วน เช่น พัฒนาทางด้านคมนาคม การศึกษา ให้เสรีภาพแก่สื่อมวลชนมากขึ้น ทรงปรับปรุงสังคมทรงเลิกทาส ให้เสรีภาพและฐานะทางสังคมที่เท่าเทียมกัน ทรงขยายงานทางด้านบริหารให้ทันสมัย ถึงคนเข้าสู่ระบบการเมืองเพิ่มมากขึ้น แม้จะทรงเชื่อว่ายังไม่ควรมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เพราะความไม่พร้อมของสังคมไทยขณะนั้น แต่ก็ทรงเชื่อว่าพระราชโอรส (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว) จะทรงทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองได้อย่างเหมาะสม ทรงเตรียมการศึกษา และพัฒนาการสิ่งต่างๆไว้มากมาย แต่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปลายรัชกาล กลายเป็นชนวนความไม่พอใจ และเกือบจะเกิดการปฏิวัติในสมัยต่อมา

ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เหตุการณ์.ศ. ๑๓๐ ทำให้เกิดความแตกแยกระหว่างสถาบันการปกครองกับฝ่ายทหาร ซึ่งจะเป็นฐานอำนาจที่สำคัญ เมื่อชาวพวกพ้องพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงหันมายึดเหนี่ยวข้าราชการไว้เป็นพวกของพระองค์ทดแทน โดยมีใ้ทรงคำนึงถึงว่า บุคคลที่ใกล้ชิดเหล่านั้นจะประพฤติปฏิบัติถูกต้องหรือไม่เพียงใด ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างสถาบันการปกครองกับทหาร และพลเรือนทั่วไปมากยิ่งขึ้น ประกอบกับพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ทรงเชื่อว่าการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ที่ใช้อยู่ นั้นเหมาะสมกับสภาพการปกครองของประเทศไทยที่สุดแล้ว จึงไม่ทรงเตรียมงานทางด้านประชาธิปไตยต่อ ทรงเบนความสนใจของผู้ที่ใ้การปกครอง ให้ไปสนใจกับลัทธิชาตินิยมและการต่อต้านชาวจีน บดขยี้ปัญหาต่างๆไว้จนถึงรัชกาลของ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ทรงมีความเห็นว่า การปกครองระบอบประชาธิปไตยโดย

รัฐสภานั้นไม่เหมาะสมกับประเทศ ถ้ามีเกิดขึ้นรัฐสภาที่จะตกอยู่ใต้อิทธิพลของพรรคการเมืองที่มีชาวจีนสนับสนุน ความล้มเหลวระหัดระแหงประกอบกับคำทักท้วงของอภิรัฐมนตรีสภาและขุนนางชั้นผู้ใหญ่ ที่ปรึกษาต่างประเทศ ทำให้การปรับตัวของระบบการเมืองล่าช้าลง พระองค์ตระหนักถึงความจำเป็นในการเปลี่ยนแปลงการปกครอง จึงทรงเริ่มงานทางด้านการปกครองท้องถิ่นขึ้น เพื่อสอนให้ประชาชนทั่วไปได้รู้จักวิธีการปกครองตนเองภายในท้องถิ่น เพื่อเป็นการฝึกหัดสำหรับการปกครองของประเทศ แต่งานที่พระองค์ทรงเตรียมนั้นยังไม่ทันที่จะได้ปฏิบัติงาน เพราะศึกชก้ำช้ออยู่ที่ระบบราชการความสำคัญทางการปกครองของผู้ที่อยู่ในระดับล่าง จึงร่วมตัวกันเป็นคณะราษฎรทำการเปลี่ยนแปลงการปกครอง จากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตย และก่อตั้งรัฐสภาขึ้นตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ โดยไม่คำนึงถึงความไม่พร้อมของปัจจัยเสริมสร้างต่างๆ ประการสำคัญก็คือความไม่เข้าใจในหน้าที่ของตนเองของประชาชนผู้ใช้อำนาจ รัฐสภาที่เกิดขึ้นจึงไม่มีรากฐานของสิ่งใดค้ำจุน เป็นรัฐสภาที่ตั้งขึ้นตามทฤษฎีการเมืองการปกครองเท่านั้น ทำให้บทบาทของรัฐสภาอ่อนแอ และล้มลุกคลุกคลานมาตลอดเวลา โดยไม่มีสถาบันใดสนใจอย่างจริงจัง นอกจากฝ่ายบริหารที่ต้องการรัฐสภาไว้เป็นเครื่องมือ หรือช้ออ้างกับประชาชนในสังคม ซึ่งถ้าหากรัฐสภาสามารถปฏิบัติงานหรือมีอำนาจขึ้นมาบ้าง ทางฝ่ายบริหารก็จะทำการยุบสภาเสีย เพราะส่วนใหญ่ผู้มีอำนาจทางการเมือง มักจะมีกำลังทหารและอาวุธสนับสนุนอยู่เสมอ.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย